

Tabor

1994

EL FORTIN

5-6

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov
TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenja Tabora SPB
predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora.

Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič
Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo
lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR is the voice of the Confederation of the United Slovene
Anticommunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los
Anticomunistas Eslovenos Unidos.

Director: Ing. Antonio Matičič,
Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.
Propietario: lic. Ivan Korošec

Composición, diagramación y armado:

MALIVILKO - Telefax: (54-1) 362-7215

Impresión: Talleres Gráficos VILKO S. R. L., Estados Unidos 425
(1101) Buenos Aires, Argentina, Tel. 362-7215/1346

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual N° 321.385.

NAROČNINA: Za vse države 20 USA dolarjev .

Naročila, reklamacije, nakazila, pošiljajte začasno na naslov:
Bogoslav Sustersic, Gral. Vacca 988 (1686) Hurlingham.
Bs. As., Argentina.

Dopise, članke in ostalo pošto pošljite na naslov:
Dusan Dimnik, A. Alvarez 2184, (1602) Florida,
Bs. As., Argentina.

**KO „TABOR“ PREBERETE,
POŠLJITE GA V DOMOVINO!**

SPOMINSKI
KRIŽ
OB
KRIMSKI
JAMI

+

Vsem
pobitim
v
spomin...

+

Vsem
živim
v
opomin...

Ob obisku predsednika Slovenije Milana Kučana v Ameriki

(Ameriška domovina, 17. 3. 1994)

Čeprav so naši bralci v ZDA in Kanadi s pričujočim člankom gotovo že seznanjeni, ga ponatiskujemo, da ga bodo lahko prebrali Slovenci po vseh celinah zemeljske oble, kamor TABOR prihaja. - Op. ured. Tabora.

Predsednik slovenske države g. Milan Kučan prihaja v Ameriko na povabilo SNPJ. Udeležil se bo proslave odprtja njihovega novega glavnega urada v Imperial, Pa. Obiskal bo tudi Cleveland.

Ponovni, tokrat privatni obisk predsednika prve samostojne slovenske države bi moral biti praznik za vse izseljence slovenskih korenin. Ameriški Slovenci so se prav ob nastajanju prve samostojne slovenske države in pri vprašanju njenega mednarodnega priznanja združili kot še nikdar, in so ta prizadevanja učinkovito podprli. Zato je primerno, da se prav ob obisku predsednika slovenske države razmislimo o dogajanjih v tej državi.

Ob padcu nedemokratskega, totalitarnega komunističnega režima v Sloveniji pred skoraj štirimi leti, so bila slovenska pričakovanja skoraj brez meja. Cilj novo izvoljenega parlamenta in nove vlade Demosa je bil ustvariti novo civilno družbo z novimi demokratičnimi institucijami, skratka, po zahodnem vzorcu zgraditi nov pluralistično-demokratični politični sistem in državno poslovanje. Na razvalinah dolgoletnega komunističnega sistema je bilo potrebno narediti obsežne spremembe v sodstvu, policiji, vsej državni upravi, šolstvu, gospodarstvu in v kulturi.

Nov demokratični zrak bi moral prevedriti skoraj polstoletno zatohlost totalitarističnega režima in odpraviti porazno dediščino revolucionarne preteklosti. Slovenci kot državljani naj bi zopet postali enaki med seboj in pred oblastjo ter zakonom.

Jasno je bilo, da bosta le temeljita odstranitev privilegijev in dosledna poprava krivic iz preteklosti mogli biti temelj za zdravo bodočnost slovenske družbe. Na primer: Če so slovenski mednarodni revolucionarji iz španske državljanske vojne (ta se je končala že 1939. leta!) in vsi komunistični borci dobivali vsa ta leta in še vedno prejemajo velike odkupnine za njihovo često zelo krvave usluge, eni v mednarodni, drugi v slovenski revoluciji, zakaj ne

bi slovenska država popravila krivic mnogim tisočem slovenskih državljanov, ki jih je komunistična revolucija ubila, zapirala, preganjala, pregnala, jim vzela premoženje in čast? Sprava in poprava krivic sta bili v časih pred štirimi leti tisti skupni imenovalci pri vseh naporih, da se zagotovi enakost, pravičnost in svoboda v slovenski družbi. Pravna država brez teh temeljev ne more zaživeti in živeti.

Toda vsa ta slovenska pričakovanja se niso uresničila. Slovenska država ima sicer formalno demokracijo, toda vedno bolj jasno je, da vsebino in smer v tem širokem okviru določajo prav ljudje, ki so še nedavno imeli v svojih rokah popolno totalitarno oblast. Iste ljudi je danes videti v vrhovih slovenske države, slovenskega parlamenta in slovenske vlade. To velja skoraj brez izjeme v slovenski diplomaciji, šolstvu, kulturi in gospodarstvu.

Prav v gospodarstvu: skoraj isti ljudje, ki so izšli iz komunističnih celic politične ali gospodarske oblasti in so slovensko državo do kraja zadolžili s političnimi mednarodnimi dolgovi, uničili slovenska podjetja in banke ter zase dobičkanosno zastopali kapitalistične tuje firme, sedaj odločajo o reševanju slovenskega gospodarstva, ki so ga sami zapeljali v prepad.

Račun za visoke tuje zadolžitve in za bankrotirano slovensko gospodarstvo sedaj prelagajo dolgoročno na pleča slovenskih davkoplačevalcev. Na drugi strani pa s svojim dostopom do vseh informacij, prihajajo do ogromnih dobičkanosnih — pravnih in nepravnih — polastitev tistih slovenskih podjetij, ki so še kaj vredna. Vsakomur, ki kaj ve o finančnem in trgovskem poslovanju, bo jasno, da tu gre za velik denar. Nekdanja komunistična elita se spreminja v novo denarno elito s končnim ciljem: oblast. Prav zato se izvajanje zakonov o privatizaciji in denacionalizaciji ne premakne nikamor, zlasti za slovenske izseljence ne.

V slovenski državi je še vedno celotno politično dogajanje prisiljeno v okvir, ki ga je pred tolikimi leti določila komunistična revolucija. Na Poljskem se je komunistična stranka, seveda sedaj preimenovana, javno opravičila za vse zlo, ki ga je naredila v preteklosti temu narodu. V slovenski državi pa nič.

Na Madžarskem so pred kratkim sprejeli zakon, po katerem bodo vsi politiki, ministri, diplomati, univerzitetni profesorji in drugi visoki državni uslužbenci morali razjasniti svojo preteklost glede sodelovanja s komunistično tajno policijo. To so tudi že storili v bivši Vzhodni Nemčiji. V slovenski državi pa nič.

Če bi se to zgodilo v Sloveniji, bi kar nekaj ljudi v vladi, parlamentu, diplomaciji, sodstvu, policiji, univerzi, kulturi in sploh v javnem življenju verjetno moralo oditi v popolen politični zaton. To se je zgodilo po padcu fašizma in nacizma v Italiji in Nemčiji, ko so zavezniki odstranili iz javnega življenja vodilne fašiste in naciste. Šele tedaj so tam res mogli začeti z obnovo družbe in politične demokracije. In končno, predsednik Havel je uspel odstraniti iz političnega življenja vse od vodilnih politikov v komunističnem režimu do politične policije. Zakaj se kaj takega ni zgodilo v slovenski državi?

Razlika je preprosta: predsednik Havel je bil komunistični jetnik; kdo iz sedanjega slovenskega državnega vrha pa je tedaj bil ravno obratno — ječar?

Predsedniku države so državljani dolžni spoštovanje. Tudi tukaj v Ameriki. Seveda vzamemo to pri nas s pravo mero demokratične prostosti. Če se ne strinjamo s predsednikom, mu to povemo jasno in glasno. To bi moralo veljati tudi za g. Kučana, ki je nedvoumno eden najbolj spretnih politikov v našem času.

Razumljivo. Od svojih najstniških let naprej je prevzemal vedno važnejše funkcije v jugoslovanski komunistični stranki, s podružnico v Sloveniji. Bil je izbranec med komunističnimi izbranci. Končno je pristal v vrhu jugo-komunistične stranke kot njen zadnji predsednik.

Nedvoumno je tu šlo za sposobnost najvišje vrste po merilih komunističnega režima. Toda v demokratični družbi so merila drugačna. Kako se človek s tako dolgo nedemokratično preteklostjo more v eni sapi preobraziti v demokrata po evropski meri? Zdravila ali eliksira za tako preobrazbo še nihče ni iznašel. Ne v Sloveniji ne kje drugod.

Morda se g. Kučanu taka preobrazba še ni posrečila. Često je namreč slišati, da g. Kučan ni predsednik za vse Slovence, temveč predvsem za tiste, ki so imeli ali še imajo pridobitvene interese od pripadnosti komunistični revoluciji, za tiste naseljence z juga, ki so na hitro dobili slovensko državljanstvo, in za tiste, ki naivno verjamejo, da je bila za g. Kučana velika žrtev, ko se je pod vtisom znakov tistega časa moral na hitro posloviti od jugo-komunizma — seveda, če se je hotel obdržati na vrhu oblasti; druge izbire namreč ni bilo.

Ali je g. Kučan mislil na vse to, ko je, po pisanju iz Slovenije izjavil, „da se bo poslej slovensko politično prizorišče delilo na demokrate in nedemokrate“? Ali naj bi torej ljudje iz ali blizu komunistične usmeritve bili demokrati, vsi ostali pa nedemokrati? Kam taka izjava sodi? Je to odmev politične kratkovidnosti ali že prvi poziv na zasuk v novo boljševiško revolucijo?

Morda bi bilo potrebno nekatere teh nelepkih stvari iz slovenske politike prestaviti v ameriški politični okvir. Tudi ameriška politična scena na žalost ni od časa do časa brez večjih pretresov. Toda v ustaljeni ameriški demokraciji le ni mogoče vseh političnih škandalov pomesti pod preprogo. Tako smo imeli Watergate, pa se država ni podrla, čeprav je škandal požrl kar nekaj politikov na samem vrhu. V tem državnem škandalu je bilo v ospredju nezakonito delovanje predsednika in njegove elite ter njihov povsem neuspešen „cover-up“ vsega tega nezakonitega početja.

„Cover-up“ je protizakonito prikrivanje pred zakonom in volilci nekega nezakonitega in često kriminalnega delovanja. Tak „cover-up“ se sedaj nakazuje tudi v možnem novem škandalu, Whitewater. Posebni preiskovalec že ima nalogo preiskati domnevne nezakonite finančne manipulacije predsednika ZDA in njegove žene.

Tako torej v Ameriki. Posebni preiskovalec je potreben, da razišče, zbere

dokaze in vložil obtožbo proti storilcem nezakonitih dejanj. Nato pride stvar pred neodvisna sodišča. Parlament vsega tega ne more narediti. Njegova funkcija je v tem, da obelodani politično razsežnost takega početja in pripravi zakonodajo za preprečenje podobnih izrab oblasti v bodočnosti.

Tudi slovenska država ima že desetletja velikanski „cover-up“, in sicer je v tem, da je celotna slovenska komunistična državna struktura prikrivala zločine svojega polstoletnega režima nad Slovenci. To je bilo mogoče le, ker je komunistična stranka bila država in država je bila komunistična stranka. Ena in isto.

Začelo se je že leta 1941, ko so komunisti udarili s svojo stalinistično revolucijo takoj po začetku okupacije slovenskega ozemlja. Ta revolucija je po svoji krutosti še najbolj podobna kasnejšemu kambodžanskemu Pol Potovem genocidu in blaznemu terorizmu v Perúju.

Svoj vrh je ta revolucija dosegla v masivnem pokolu tisočev neoboroženih domobrancev-ujetnikov, mladoletnikov, žena in otrok takoj po koncu druge svetovne vojne. Ta zločin bo prihodnje leto star že 50 let.

Slovenska komunistična stranka je takoj po tem zločinu ukazala in zagotovila popolno zaroto molka nad njim. Tedaj se je začel zaukazani slovenski „cover-up“ nad slovenskim holokavstom. V to zaroto molka so se vključili vsi komunisti, njihova revolucionarna zveza borcev, zgodovinarji, univerzitetni profesorji, kulturniki in celotna državna uprava od policije do tožilstva in sodstva.

Ta slovenski „cover-up“ še ni končan, še vedno je v agresivnem teku. V času nastajanja nove slovenske države so bili še živi nekateri stari komunistični prvaki, ki so bili soudeleženi pri teh in kasnejših zločinih nad slovenskim prebivalstvom. Drugi zelo prominentni veljaki slovenske komunistične stranke iz tiste dobe še vedno živijo. Vendar slovenska država zaradi nasprotovanja nekdanj in sedaj vodilnih komunistov, raztresenih po raznih strankah, ni naredila ničesar učinkovitega za odpravo te zarote molka.

V času, ko je bil sedanji predsednik države še predsednik slovenske komunistične stranke in je tako imel v rokah absolutno oblast nad skoraj vsemi odtenki slovenskega javnega in tudi privatnega življenja, ni bil ta „cover-up“ nič manj celoten in dosleden kot pod njegovimi predniki.

G. Kučan se je sicer udeležil prvega žalnega obreda za umorjene domobrnce v Kočevskem Rogu, vendar od tedaj ni nikdar več govoril ali delal na državnem vrhu za popravilo krivic. Izkušnja zadnjih treh let je pokazala, da so komunisti pri svojem dobro premišljenem „sestopu z oblasti“ imeli v mislih samo en način „sprave“ po formuli: mrtvi nasprotniki naj ostanejo masovno pokopani in pozabljeni, živi pa ignorirani.

Po tem vzorcu teče „poprava krivic“ za vse, ki jih je komunistični režim ubijal, zapiral, izganjal in drugače preganjal. Le tako je mogoče razumeti, zakaj slovenska država pri vsej svoji moči do sedaj še ni iskala in našla nobenega zločinca, ni pokopala nobene žrtve, ni izdala nobenega mrliškega

lista. Z drugo besedo, dosledno in načrtno ignorira slovenski holokavst. Ni prič, ni arhivov, ni nobenih dokumentov, ni tožiteljev.

Odkar ponovno prevzema oblast stara skrajna levica, ki je bila nekoč komunistična elita, se je v ljudi ponovno naselil strah in molk. Tako se sramotno nadaljuje popolna zarota molka, nadaljuje se zarotniški in kriminalni „cover-up“. Pri tem sodelujejo skoraj vsi mediji (mnogih se še vedno drži komunistična popkovina in pa nov denar) in pa politično naivni volilci. Tako je mogoče, da prihaja celo do absurda, ko so nekdanji komunisti in njihovi pristaši v raznih novih strankah razglasili raziskovanje komunističnih zločinov za nesprejemljiv „revanšizem“ in so označili parlamentarno zasliševanje za kršitev človekovih pravic slovenskih komunistov. Od urada predsednika slovenske države pa nič.

Ko se nadaljuje ta slovenski „cover-up“, se je treba jasno zavedati, da bi taka zarota molka bila nezakonita ali kriminalna v vsaki pravni državi. Oblast, ki tolerira tako velik „cover-up“, bi povsod drugod že davno padla. Nič takega seveda v Sloveniji!

Predsednik države bi moral biti nad političnimi dogajanji in bi zato moral kot prvi dvigniti glas proti nepravnosti pri takem početju. Moral bi opozoriti na pomanjkanje resne pravne zaščite tistih državljanov, ki so bili v komunističnem režimu, ki ga je sam nadaljeval, preganjani ali zapostavljeni. Toda, žal, nič takega ni videti v njegovem delovanju.

Nasprotno. Tisti, ki so zaposleni v masivnem pranju zadnjega predsednika slovenske komunistične stranke, oznanjajo, kako je treba pozabiti na preteklost in se obračati v bodočnost. Vendar prav ti ljudje, s predsednikom države vred, so trdno vkoreninjeni v svojo revolucionarno preteklost. Ta je del njihovega življenja, mišljenja in delovanja. Človeško je to mogoče razumeti, politično pa to meji na cinizem brez meja. Za te ljudi je preteklost tudi njihova bodočnost. Kaj drugega naj pomeni dejstvo, da predsednik države najde čas za vsa važnejša praznovanja pod vigov komunistične revolucije, na svečanostih v spomin žrtev komunistične revolucije ga nikdar ni videti? Ali je to predsednik za vse Slovence?

Sklepne misli

Mi ameriški Slovenci bi se morali ob vsem tem resno zamisliti. Kot vemo iz naše ameriške skušnjé, vsaka zarota molka in prikrivanja ne more preživeti v demokratični družbi. Da je mogel ta „cover-up“ ostati tajnost slovenskega komunističnega režima več kot štiri desetletja, je najboljši dokaz za popolno pomanjkanje človeških svoboščin v tedanji slovenski jugo-državi. Sedaj pa žalostno označuje stopnjo demokracije in pravnosti v slovenski državi.

Toda tudi v slovenski državi se bo ta „cover-up“ začel enkrat odvijati. Ko bo resnična pluralistična in ne-mafijska demokracija kljub vsemu zaviranju politikov iz preteklosti končno le pogнала globlje korenine v slovenski

družbi, bo nova slovenska generacija mogla pregnati to gosto meglo molka in odkriti javnosti vsa ta prikriivanja, utajejanja in nepoštenosti. Do tedaj pa morajo vsi dobromislečji na to „cover-up“ sramoto stalno opozarjati in je ne pozabiti.

Ameriški Slovenci, ki jim je res mar za bodočnost slovenske države, bi morali stalno opozarjati slovenske politične obiskovalce in predstavnike slovenske države med nami, kako nevarna so taka početja za civilno družbo v gradnji. Za to stanje v slovenski državi morajo vedeti tudi naši ameriški predstavniki. Pri vsem tem končno gre za bistvena vprašanja človekovih pravic v slovenski državi.

Za konec vprašanje: S kakšnimi dejanji bo predsednik slovenske države pokazal, ali je le spreten politik komunističnega kova ali kaj boljšega? Po dosedanji presoji nikakor ni mogoče reči, da je ta predsednik slovenske države kak slovenski George Washington.

Zgubili smo duhovnega voditelja naše skupnosti v Argentini **V sredo, 27. aprila, je umrl** **prelat dr. ALOJZIJ STARC**

V zgodnjih jutranjih urah v sredo, 27. aprila, je slovensko skupnost v Buenos Airesu in po vsej Argentini pretresla vest o nenadni smrti prelata dr. Alojzija Starca.

Rojen je bil 19. junija leta 1926 v Žlebiču pri Ribnici na Dolenjskem. Po ljudski šoli v Ribnici je študiral klasično gimnazijo v Škofovih zavodih v Sentvidu nad Ljubljano. Med revolucijo je bil pri domobranci. Maja 1945 se je pred partizani umaknil s tisoči beguncev najprej na Koroško, nato pa je bil v begunskih taboriščih v Italiji,

kjer je v Senigalliji leta 1947 končal srednjo šolo in maturiral. Ob preselitvi v Argentino je aprila 1948 vstopil v slovensko begunsko semenišče v San Luisu in je bil 29. novembra 1953 v La Plati posvečen v duhovnika. Po 2 letih je na slovenski teološki fakulteti v Adroguéju promoviral za doktorja bogoslovja.

Po novi maši ga je msgr. Anton Orehar povabil na slovensko dušnopastirsko središče v Buenos Airesu. Tako je vseh svojih dobrih 40

duhovniških let deloval kot duhovnik med rojaki. Od leta 1960 do 1973 je bil glavni urednik revije Duhovno življenje in Božjih stezic, 35 let pa je bil urednik Oznanila. Z msgr. A. Oreharjem je tesno sodeloval pri gradnji in v življenju Slovenske hiše s cerkvijo Marije Pomagaj in pri raznih ustanovah in organizacijah. Na več krajih je poučeval verouk.

Po smrti msgr. Oreharja ga je na predlog ljubljanskega nadškofa dr. Alojzija Šuštarja in narodnega ravnatelja za izseljensko dušno pastirstvo dr. Stanislava Leniča postavil kardinal Raúl Francisco Primatesta, predsednik Argentinske škofovske konference, za novega delegata slovenskih dušnih pastirjev v Argentini. To odgovorno nalogo je z vso vestnostjo in požrtvovalnostjo opravljal 8 let. Bremena službe so mu načele zdravje. Z odborom je prizadevno vodil cerkev Marije Pomagaj in Slovensko hišo, izdajal Duhovno življenje in Božje stezice, urejeval Oznanilo, vodil glavne cerkvene slovesnosti, obiskoval vsa slovenska verska središča, sodeloval z vsemi ustanovami in organizacijami. Bil je duhovnik z vsem srcem. Pobožen, osebno skromen, prijazen, dušnopastirsko moder, neutrudno požrtvovalen, kljub težavam vever in optimističen, zvest učenju Cerkve, zavzet, da sta med nami živa zgled in misel škofa Rožmana in msgr. Oreharja in sedanjih slovenskih škofov. Prav tako mu je bilo slovenstvo zelo velika vrednota. Še posebej, lahko rečemo, so mu bile pri srcu cerkev Marije Pomagaj v Slovenski hiši, bolniki, Katoliška akcija in mladinske organizacije.

Pogrebna sveta maša je bila v četrtek ob pol devetih. Somaševalo je 20 duhovnikov, v imenu dušnega pastirstva se je od pokojnika poslovil lic. Milan Magister, v imenu prijateljev dr. Marko Kremžar, v imenu organizirane skupnosti predsednik ZS prof. Tine Vivod, v imenu mladinskih organizacij Ivana Tekavec in v imenu Rožmanovega doma lic. Ivan Korošec.

Sožalnim izjavam se pridružuje tudi Tabor DSPB v Argentini in konzorcij Tabora.

Prelat dr. Alojzij Starc, slovenski duhovnik, hvala za vse opravljeno delo in počivajte v miru v argentinski zemlji!

Prelomni trenutek slovenske demokracije

Z odstranitvijo Janše se je znova pokazal vrh ledene gore

(Po „Oznanilu“, Buenos Aires, 10. 4. 1994)

Dr. Janez Juhant, profesor filozofije na teološki fakulteti v Ljubljani, je v Družini z dne 27. marca 1994 zapisal: „Z odstranitvijo ministra Janše se je znova pokazal vrh ledene gore, ki grozi, da bo mlada slovenska demokracija zmrznila na dediščini komunistične preteklosti.

Ni zaman ugotovitev mnogih, da se obnavlja Dolomitska izjava, po kateri so komunisti leta 1942 formalno podredili vse svoje nasprotnike in tako

polagoma jemali življenjski prostor in ga napravili za pristanišče komunističnega nasilja.

Odstranitev Janeza Janše kot resnega tekmeca starih političnih sil nakazuje ponovitev medvojne scenarije — zdi se, da stare sile vidijo v njem najresnejšo nevarnost za svoje ribarjenje v kalnem. Način in razvoj dogodkov ob ravnanju Janševih uslužbencev, ki so delovali, kolikor je znano, da bi zagotovili zakonitost države, bode v oči, ker pušča vtis, da gre za dobro zrežirane igre, ki jih je treba čim bolj prikriti javnosti, da bo mogoče še naprej vladati po starih metodah...

Če je komu všeč ali ne, se namreč v Janezu Janši zrcali slovenska samostojnost in treba se je vprašati, kakšne sile vse so v ozadju teh dogajanj in Slovenijo s tem zasukom peljejo še globlje ne le v mehanizme preteklosti, pač pa tudi v navezo stare države...

Razvoj dogodkov gre torej v smer, da bi Slovenija spet sprejela pravila preteklega sistema, saj zagovorniki skrbno pripravljene naveze, ki skrbe za ohranitev polpretekle dediščine, zdaj kar tekmujejo med seboj, da bi pokazali, kako je zamenjava obrambnega ministra pomembna za razvoj demokracije...

Mislím, da Slovenci tudi zdaj ne bi smeli stati in pustiti, da Slovenija postane torišče korupcije, brezobzirnega trgovanja in izrabljanja ter obnavljanja totalitarne preteklosti. Hočemo ali ne: To je prelomni trenutek slovenske demokracije."

Tako drugi...

Pod naslovom *La tragedia de Bleiburg — Documentos sobre la matanza en masa de los croatas en la Yugoslavia comunista en 1945* (Pliberška tragedija — Dokumenti o množičnem poboju Hrvatov v komunistični Jugoslaviji 1945) je ob sodelovanju urednikov trimesečne revije „Studia Croatica“ Hrvatsko-latinskoameriški kulturni inštitut v Buenos Airesu (Argentina) že leta 1963 v španskem izvirniku in v debeli knjigi velikega formata z dodatnimi izvlečki še v hrvaškem, nemškem in francoskem jeziku izdal delo, ki s hrvaške strani obravnava dogodke ob koncu druge svetovne vojne, kakršni so predstavljali tudi našo vetrinjsko tragedijo, ki ji knjiga posveča posebno poglavje z naslovom *Žaloigra slovenskega naroda* (Dobesedni slovenski prevod iz španskega izvirnika tega poglavja je TABOR prinesel v številkah 1-41. 1964.) Minulo leto (1993) pa je pod naslovom *Bleiburška tragedija hrvatskoga naroda* ista knjiga v Zagrebu doživela že tretjo izdajo tudi v hrvaščini. (Izdali: Knjižnica Hrvatske revije in Agencija za marketing — Azinović; tisk: Eurograf, Zagreb 1993). Poleg že omenjenega posebnega poglavja o slovenski tragediji so naše razmere v knjigi omenjene večkrat, posebej tudi dobessedna izvirna zgošba našega rešenca iz brezna mučencev Milana Zajca, kakršno je že leta 1947 za štruco kruha „prodal“ v begunskem taborišču Senigalia v Italiji svétniku

Karlu Škulju, ki jo je potem leta 1949 že v Argentini izdal v posebnih zvezčičih pod naslovom „Ušel sem smrti“ — tudi v španščini; tako da je to bila prva izvirna izpoved preživele priče iz brezna poklanih domobrantskih mučencev.

Tako drugi... tudi o nas. — In mi...?

Kakor imajo Hrvati svoj Hrvatsko-latinskoameriški kulturni inštitut v Buenos Airesu, smo Slovenci imeli (imamo!) tudi svojo Slovensko kulturno akcijo (SKA) v Buenos Airesu, ki je bila predvsem pozvana (saj je imela celo svoj posebni zgodovinski odsek), da strokovno zbere, obdela in zgodovini zapusti našo **Vetrinjsko tragedijo slovenskega naroda**. Namesto tega so se naši zdovski „zgodovinarji“ utrujali s pranjem strankarskih zamorčkov, ko so pismenci rinili v svetovljansko literaturo „pour les temps modernes“ ter zviška, zaničljivo gledali na slovensko „domačijstvo“, bodoči pošteni zgodovinarji pa bodo (bodo?) morali brskati samo med tisoči nestrokovnih epizodičnih zapisov, če bodo kdaj hoteli (??) izluščiti resnično žaloigro slovenskega naroda med leti 1941-1945. — „Slovenskemu čudežu“ v Argentini bo vedno manjkala srčika — vrhunski dokaz, zakaj smo ga morali ustvarjati v tujini.

Pika.

Odkritje spominske plošče leta 1945 pobitim domobrancem

Veliki Gaber, 28. novembra 1993

Dragi bratje in sestre! Dragi rojaki!

Danes je na poseben način vzšlo sonce.

Skrito je bilo pod kopreno oblakov skoraj petdesetletnega molka za tistimi, ki se jih danes smemo javno s hvaležnostjo spominjati.

Do sedaj so bili pokopani v globini naših src. Zanje, tako imenovane „izdajalce“, drugje ni bilo mesta.

Njihova usoda nam je znana. So pa nam še vedno skriti njihovi grobovi, razsejani po naših gozdnih kraških jamah.

Naše matere in sestre se niso smele odeti v črnino. Farni in podružni zvonovi so morali molčati, namesto da bi jim zapeli zadnjo žalostinko v slovo.

Slišali so se samo tihi vzdih iz skromnih kamric za svojimi pobitimi možmi, sinovi in brati.

Na zunaj je moralo biti vse v najboljšem redu. Zmagovalci so ponosno dvignili glave. Ukazovali so in zapovedovali. Ljudje pa so molče trpeli pod bremenom brezbožne tiranije.

Kaj bi vam našteval, dragi domačini. Vse to ste sami občutili na svoji koži. Ne vem, koliko ima mladi rod, ki raste iz krvnega davka svojih očetov, bratov, stricev, sorodnikov in vaščanov, odprte oči. Morali so umreti samo zato, ker so ljubili svojo očetnjava in branili vero pradedov.

Danes se sprašujemo: Je bilo zares potrebno preliti toliko nedolžne krvi? Pretočiti toliko solza? Porušiti toliko domačij? Zapleniti toliko premoženja? In to samo zato, da bi lahko nekdo udobneje živel sam in v svojih potomcih.

Če ne bi imeli vere, bi danes klicali po maščevanju. Toda ne! Mi ponujamo v spravo roko, ki ni okrvavljena.

V naših srcih ni maščevanja. Odpustili smo. Samo iz src se vije bolestni klic: „Oče, odpusti jim, saj niso vedeli, kaj delajo.“

Ko sem se avgusta 1945 vrnil domov iz zapora v Škofovih zavodih, iz katerega sem prišel po posebni božji previdnosti, bi najbrž moral po poti od Ljubljane do doma izginiti, pomeni, biti likvidiran. Vlak je pripeljal samo do Grosupljega. Naprej je bilo treba iti peš. Mnogi se s tega drugega dela poti niso nikoli vrnili domov.

Jaz sem imel posebno srečo in božje varstvo po priprošnji pobitih svojih petih bratov in drugih vaščanov.

Tedaj še nisem vedel za njihovo usodo. In čudno, šel sem mimo mnogih straž in patrolj. Začuda, niti ena me ni ustavila. Rdeča odpustnica je dovolj jasno govorila, kje moram končati. Zadnja straža je bila pod Gabrom. Na srečo sem zavil v vas nekaj sto metrov prej. Bog ve, če ne bi drugače končal v Hladetovi štali, kakor so mnogi drugi. Čas je, da zvemo tudi za njihova imena.

Ko sem prišel domov, so pred hišo sedeli oče. Ko so me zgledali, so bile njihove prve besede: „Si prišel? Drugih pa ne bo! Samo Milan se je rešil.“ Po licu so jim tekle debele solze. Oče so jokali. Trpljenje je napolnilo mero do vrha.

Nekaj časa sem nemo stal. Zdelo se mi je, da se mi je zemlja pogrezala pod nogami.

Proti naši navadi sem solznih oči poljubil očetovo roko.

Naslednji dan sva se s kolesljem odpeljala v Trebnje. Moral sem se prijaviti oblastnikom. Na odpustnico so pripisali: Pravico do bivanja ima Ciril Zajec samo v vasi Veliki Gaber.

Tam sem se srečal tudi z znancem, domačinom, ki je dejal: „Če bi bil jaz tam, bi te ustrelil.“

Po nekaj dneh sem obiskal v skrivališču brata Milana. Dobil sem ga v njegovem bunkerju na skednju. To poslopje je pozneje pogorelo. Po neprevidnosti ga je zažgal domači petletni deček. Milan si je z begom v gozd drugič rešil življenje, saj se je že govorilo, da je pobegnil in se skriva, nekateri so celo že vedeli, kje je. Ljudje so njegov beg opazili. Imeli so ga za cigana, ki je zažgal, in je sedaj na begu.

V tem skrivališču torej sva se dolgo pogovarjala. Pripovedoval mi je, kako se je reševal iz Kočevskega Roga. Kako je po petih dneh po nekem deblu, ki

se je ob miniranju postavilo ob steno, prišel iz jame, potem ko je poskušal prej jesti človeško meso, žejo pa si je gasil tako, da je lizal vlažne kamne po steni.

Nekaj dni se je skrival pri dobri družini v Otavicach. Potem pa je nadaljeval nevarno pot v glavnem ponoči do Serkovih v Stehanji vasi, kjer dobil zatočišče vse do odhoda čez mejo.

Čez mejo mu je pomagal pok. škof Lenič. Takrat je bil še škofijski tajnik. On ga je tudi obiskal v skrivališču. Gospod Lenič je tedaj postavil svoje življenje na kocko. Iz postaje v Radohovi vasi sem ga jaz spremljal do pod Gabra, od tam naprej pa drugi, Serkov Nace. Pod Gabrom je bila pri Hladetu partizanska straža. Neke ženske so stražarje nehote zmotile, tako da je Lenič mogel mirno mimo.

Pozneje je dobil osem let zapora tudi zato, ker je Milanu pomagal čez mejo.

Na njegovem pogrebu se nisem mogel javno zahvaliti za to njegovo plemenito dejanje, ko je zastavil svoje življenje za Milana.

To storim danes.

Spoštovani gospod škof Lenič!

Nekaj časa že počivate v izmučeni, mučeniški slovenski zemlji. Danes šele se vam morem javno zahvaliti za vaše plemenito dejanje, ko ste bili podaljšana roka pri reševanju Milana Zajca iz Velikega Gabra. Pogumno ste zastavili svoje življenje, ker ste vedeli, da rešujete življenje mladega poštenega dvajsetletnega fanta domobranca. Ko so vam to očitali na sodišču, ste pogumno izjavili: „Res je, da sem pomagal Milanu čez mejo, ker sem vedel, da je fant nedolžen. In ker je preveč vedel, da ni smel priti v vaše roke.“

Dragi gospod škof Lenič. Hvala vam v imenu Milana in naše družine, da ste nam takrat stali ob strani in nam bili v neizmerno pomoč in tolažbo. Iz večnosti nam bodite skupaj s slovenskimi mučenci priprošnjik in pomočnik.

Z Milanom sva se po petindvajsetih letih zopet srečala v Ameriki.

Obujala sva spomine in občudovala pota, ki sva jih pod božjim varstvom prehodila.

On iz kočevskega brezna v novo življenje in potem v daljno Argentino kot ena od redkih živečih prič povojnih kočevskih grozodejstev.

Jaz pa pred oltar, kjer naj oznanjam božje usmiljenje in odpuščanje.

Pri zadnjem srečanju v Ameriki mi je dejal kakor že tudi večkrat prej: „Odpuščam vsem in nikogar ne sovražim. Želim samo, da se zve resnica, da slovenski domobranci nismo bili zločinci in izdajalci.

Iskreno smo se borili za vero in dom.

Čprav preprosti kmečki fantje, smo vedeli, da je komunizem za nas in naš narod največja nesreča. Jemlje nam Boga in svobodo.

Domobranci smo se borili za Boga, narod in domovino.

Domobranci so umirali kot mučenci.

Z molitvijo na ustnicah.

Ko so nas vozili na morišče, smo v tovarnjakih prepevali Marijine pesmi.

Morilcev nismo preklinjali. Vse smo jim odpustili.

Domobranec Tone Hočvar iz Ambrusa je dejal: 'Fantje, pogum. Danes je prva sobota. Marija nas bo vzela naravnost v nebesa'. Povej to doma!"

Danes sem vam zdajle to povedal. Povem vam in vsem, ker prej nisem mogel in smel.

Slovenski domobranci in tile naši rojaki niso bili zločinci, izdajalci in okupatorjevi hlapci. To je bil kdo drug. Žrtev tistih se danes spominjamo.

Kočevski Rog bo morda danes ali jutri eno naših pomembnih romarskih središč. Tu počiva cvet slovenske mladosti, na tisoče mučencev, ki ne vpijejo po maščevanju, pač pa kličejo po odpuščanju.

Od nas ti mučeniški neznani grobovi pričakujejo samo eno: da jim vrnemo čast in dobro ime.

In to ne samo s ploščami, na katerih so zapisana njihova imena.

Lepo je, da jih po petdesetih letih slovesno sprejemamo in pokopavamo brez njihovih krst kot zveste sinove Cerkve in naroda.

Je to dovolj?

Kdaj jim bomo vrnili tudi čast in dobro ime? Zakaj molčimo? Zakaj zapiramo oči in se zadovoljujemo samo s simboličnimi pogrebi svojih najboljših sinov in hčera.

Danes stojimo pred tem spomenikom sicer nemi, toda nič več potrti. Ponosni smo, da smo sinovi, bratje, sorodniki in sosedje njih, ki so dali svoja mlada življenja za lepšo prihodnost nas in našega naroda. Tega do danes še nismo doživeli. Upajmo, da nam bo samostojna Slovenija vse to prinesla tudi po njihovih žrtvah.

Za gabrovsko župnijo je to ponoven dan sprave.

Izjavljamo, da odpuščamo. In to ne iz slabosti ali strahu, ampak iz srčne plemenitosti.

Mi moramo zares veliko odpustiti.

Prosimo, naj to storijo tudi tisti, ki smo jim mi napravili kakšno krivico.

Odpustijo predvsem imenom, ki so na teh ploščah.

V njihovem imenu to prosimo.

Prepričan sem, da nihče od njih ni storil take krivice, da bi moral zato umreti tako mlad in tako strašne smrti.

Zadnji sodnik bo Bog!

Bog daj, da bi bili v večnosti vsi skupaj. Žrtve in izvršitelji.

Dragi bratje in sestre!

Res je, da smo si že v cerkvi podali roke v znamenju sprave kakor to delamo večkrat.

Toda podajmo si roke tukaj pred mrtvimi pričami, ki so danes ne le na spominskih ploščah, temveč med nami, da tudi v njihovem imenu odpuščamo,

kakor so oni že odpustili, in podajmo roko sprave vsem tistim, ki so dobre volje.

Hvala vam še enkrat, naši dragi očetje, bratje, sorodniki in vaščani, za vašo žrtev življenja za Boga, narod in domovino!

Na koncu mi dovolite, da se zahvalim v svojem imenu vsem tistim domačinom, ki so me po vrnitvi sprejeli. Tudi mene bi lahko vzela noč in bi danes tudi moje ime bilo na tej plošči.

Hvala!

Vaš domačin duhovnik Ciril

*... Vsi prsti trepetajo po piščali,
glasovi tihi božajo rokó,
tako rad segel bi v globoko dno,
kjer brez glasu so bratje obležali.*

Francé Balantič

Na ploščah, vzdanih na steno cerkve Sv. Urha, so imena slovenskih domobrancev in drugih žrtev komunizma, ki so padli v 2. svetovni vojni a največ po njenem koncu, iz fare Veliki Gaber.

Primorska in Benečija v II. svetovni vojni

Pietetne besede zdomskega publicista, domobranskega aktivista in člana Tabora in SDG Toneta Šušteršiča o „neupogljivosti primorskih Slovencev“ in počastitev bazoviških žrtev v Trsu, Gorici — na Primorskem in v Benečiji, so mi dale pobudo, da spopolnim članek, priobčen v „Svobodni Sloveniji“ v dneh pevske turneje Tržaškega okteta v Argentini. Ljubitelji slovenske pesmi so mi v razgovoru o deležu primorskih Slovencev v II. svetovni vojni pojasnili marsikaj do sedaj zdomstvu neznanega.

Pred leti sem se poglabil v razpravo v „Borcu“ (27 strani) dr. Ferenc Toneta in njegovemu razglabljanju o slovenskem narodnem gibanju v Furlaniji (1942-1943). Kadar pišem o komunistični revoluciji v Sloveniji, me večkrat zagradi nemir, ko iščem resnico in jo želim ločiti od slovenske politične stvarnosti. Tudi o osebni sodbi o OF na Primorskem v času komunistične revolucije. Nisem zgodovinar, želim pa, da zgodovina piše resnico.

Prostor nam ne dopušča, da bi podrobno ocenili dr. Ferencovo razpravo, navedli bomo le bistvena dejstva o dejanskem uporu primorskega in benečanskega ljudstva proti Italiji vseh režimov, zlasti o OF, presneto malo o SKS ali celo JKS.

Dr. Ferencova ocena o obdobjih upora na Primorskem priznava vzpone in padce osvobodilnega gibanja. KPS (zlasti dr. Aleš Bebler) so izkoristili narodna čustva primorskih Slovencev in Benečanov in z italijanskimi komunisti zasledovali edini cilj — oblast, Italijani slovensko zemljo.

Dr. Ferenc priznava, da osvobodilno gibanje na Primorskem ni uspelo, še manj v Benečiji (Borec, str. 3). Po italijanskih fašističnih dokumentih navaja aretacije Slovencev v Čedadu leta 1942. KPS je vzdrževala zvezo s KPI in vzpodbujala Slovence v Julijski krajini vzpostavljati zveze z Italijani. E. Kardelj (Borec, str. 3) je naročil, da je „odločno prekoračiti narodne meje in pridobiti za revolucijo italijanske množice“. Kardeljeva boljševiska preračunanost je iskala zveze z Italijani, še zdaleč ne svobode Primorske in Benečije.

E. Kardelj je 20. 11. 1942, ko so se komunistične tolpe porazgubile po gozdovih in rešile glavne rdečkarje, naročil Beblerju: „Treba je odločno prekoračiti ozke nacionalne meje... in zajeti italijanske množice. Oblikujte v ta namen odbore politične enotnosti, ki naj bodo v svoji praktični dejavnosti povezani z OF. Povezujte se s KPI. Izdajajte tudi literaturo v italijanskem jeziku in pozivajte Italijane k partizanom.“

Partijski organizaciji — KPS in KPI — sta sodelovali do konca vojne in še nekaj časa po njej.

W. Churchill, vnet zaveznik Titovih gozdovnikov in NOV, je po nemškem nenadnem napadu na Drvar rešil J. Broza in njegove najozje sodelavce-partijske. V letalih jih je preselil v Italijo, a je končno spoznal Titovo in boljševisko prevaro. Zaskrbljen je sledil širjenju komunizma v Italiji in zlasti v severni Italiji na področju Trsta, Vidma in Benečije.

Vladimir Dedijer omenja v knjigi o Titu grožnje Churchillovega sina partizanskemu poveljniku, da „bo že oče kmalu ukrotil partizansko oblastiteljnost“.

Publicist Tone Šušteršič je zgodovinsko pravilno zaključil članek o neupogljivosti primorskih Slovencev v predvojni fašistični dobi, prav tako z jasno sodbo, da je OF v času revolucije s KPS izigravala narodno zavest primorskih Slovencev, razdvajala domoljubno ljudstvo in z brezvestnimi akcijami povzročevala tisoče mrtvih, izgube cone A, Trsta in Gorice.

W. Churchill, razočaran nad Titom, se je odločil reševati Italijo pred naraščajočim komunizmom. Znanе so Churchillove besede: „Pustimo Tita, da se skuha v gozdovih...“ Titova vojska je po Stalinovem povelju in s Titovim privoljenjem zapustila Trst.

Dr. Tone Ferenc navaja v svoji razpravi o OF v Furlaniji poročilo poveljnika Mirka Bračiča in politkomisarja Dušana Pirjevca-Ahaca o važnosti, da je v partizanskih skupinah največ Italijanov. Ahac je naročil: „Te edinice je takoj in brezpogojno oborožiti... Naši politkomisarji morajo nad njimi vršiti politično-vzgojno delo...“

Dr. A. Bebler je iz svojega podzemnega skrivališča v Brdih poslal KPS naslednjo zahtevo: „Prihod italijanskih fantov v partizane je izrednega pomena. Nudi se nam možnost, da ustvarimo krepak zarodek italijanske partizanske vojske.“

Svojestveno mnenje PK KPS primorskemu partizanu Špacapanu: „Zavedaj se, da imajo furlanski partizani večji politični pomen kakor vaša kraška slovenska četa.“

Nemška cenzura (bivši črkostavec v Ljudski tiskarni Gladnigg [Kladnik]) nam je preprečil, da bi v „Slovenskem domu“ priobčili resnico o sodelovanju italijanskega generala Ceruttija s partizani v Rogu. V grob je zakopana tudi skrivnost o pogajanju s partizani in Kidričem v Rogu s politično važno osebo iz „demokratskega“ vodstva v Ljubljani. Politični naivnež se je vdajal umišljenosti, da je s komunisti sporazum mogoč. Prizadevanje Vuleta Rupnika za premirje 10. 9. 1943 je vsak dvom potrdilo. Novo mesto, Turjak, Begunje so jasen dokaz. Z Italijani da, z vaškimi stražami odločno ne, je bilo Kidričevo povelje.

Dr. Ferenc je potrdil Kidričeve zveze z italijanskim generalom Ceruttijem (Borec, str. 7): „Avgusta 1942 se je umaknil iz divizije Isonzo pri Novem mestu Antonio Dettori. Priključil se je Tomšičevi brigadi in odšel na Primorsko. Pozneje je organiziral italijanske partizanske čete. Z njim je sodeloval Giovanni Fiori-Franco, partizan iz Šibenika. Oba sta sodelovala s predstavniki KPI.“

Slovenski boljševiki niso zasledovali osvoboditve Primorja, njih cilj je v prvi vrsti bila zmaga boljševizma. KPS je 24. 4. 42 naročila: „V partizane je mobilizirati italijanske antifašiste iz slovenskih krajev kakor tudi iz Furlanije.“

Cilji KPS so bili jasni: „Naš končni cilj mora biti, da v najkrajšem času oblikujemo krepek zarodek italijanske partizanske italijanske vojske.“

Zgodovinsko značilno je Beblerjevo pismo Pirjevcu: „Furlanija je izven naše kompetence, naše vojske in Partije... Če sodelujemo v Furlaniji, delamo to v pomoč KPI.“

Slovenski narodno zavedni dr. J. Vilfan je takrat poudaril: „Italijanski partizani imajo načrt, da si z Benečijo osvojijo Videm. Če izpeljejo načrt, je po mojem Benečija za vedno izgubljena.“

Partizanska zdravnica dr. Franja Bojc iz Nemške vasi pri Ribnici je v svoji knjigi „Ni neskončnih poti“ v pismih svojemu sinu zaključila svoje grenko in preizkušeno sodelovanje z OF s popisom zadnjega nemškega napada...: „Partizani so se umaknili, kolovodje poskrili... Kar pretreslo me je, ko sem v prvem svitu v jutranjem soncu našla prazne barake... Hribi so goreli, partizani so pričakovali napad, vendar ni počil noben strel. Pričakovali so, da jih bodo Nemci napadli, a so se umaknili... Nemci so se pripravljali na konec vojne... njih poveljstvo je iskalo zveze s partizani...“ (SS general Globotschnigg)

Znano je, da je NOV nagnala v boj tisočere zavedne Slovence proti umikajočim nemškim četam v Istri in Primorju. Drago so plačali svobodo. O tem bi morali posvetiti posebno poglavje, kakor tudi o komunističnih zločinih nad Slovenci in Italijani v takoimenovanih fojbah (jamah).

Ivo Žajdela

Med žrtvami tudi pet bratov

Veliki Gaber — V nedeljo, 28. novembra 1993 so na tukajšnji cerkvi blagoslovili spominske plošče, na katerih so zapisana imena 117 žrtev komunistične revolucije. Med njimi je 6 civilnih žrtev ter 11 domobrancev, ki so bili ubiti že med vojno, ostalih sto pa je bilo pobitih po vojni (njihova povprečna starost je bila 23 let).

Prvi govornik je bil Anton Fortuna, predstavnik krajevnne skupnosti, za njim pa je spregovoril Stojan Kozlevčar, vnuk Franca Kozlevčarja, prve žrtve v župniji. Govoril je v imenu svojega očeta, ki je bil z bratom priča, ko so partizani 30. maja 1942 kar med okopavanjem koruze (delom za kruh!) ugrabili očeta (30. maja 1942) in ga odgnali v partizansko taborišče. Mladoletna sinova so ob treh zjutraj spustili domov, za očetov grob pa je družina zvedela tri mesece kasneje (pobit je bil s krampom). Kmalu nato je umrla tudi mama. Nekaj misli je povedala tudi Joža Marolt, ki se je bila kot četrti otrok rodila pet mesecev po očetovi smrti.

Pogrebno mašo je vodil arhidiakon Vinko Prestor, somaševal pa je tudi Ciril Zajec, salezijanski duhovnik v Beogradu, brat petih pobitih bratov Zajcev iz Velikega Gabra. Šesti, Milan, se je po petih dneh rešil iz brezna smrti v Kočevskem Rogu. Ciril Zajec je povedal, kako je bil skupaj s petimi brati vrnjen s Koroške, za njihovo smrt ter za „čudežno“ rešitev enega izmed njih pa je izvedel šele ob odpustitvi iz taborišča v Šentvidu. „Šel sem mimo mnogih straž in patrolj. Začuda me niti ena ni ustavila. Rdeča odpustnica je dovolj jasno govorila, kje moram končati. Zadnja straža je bila pod Gabrom. Na srečo sem zavil v vas nekaj sto metrov prej. Bog ve, če ne bi bil drugače končal v Hladetovem hlevu, kakor mnogi drugi. Čas je, da zvmemo za njihova imena.“ Tudi ta primer jasno pričuje, da so v mnogih krajih terenci pobijali tudi tiste, ki so bili izpuščeni iz taborišč. „Ko sem prišel domov, so pred hišo sedeli oče. Ko so me zagledali, so bile njihove prve besede: 'Si prišel? Drugih pa ne bo! Samo Milan se je rešil.' Po licu so jim tekle debele solze.“ Po nekaj dneh je v skrivališču nekaj kilometrov oddaljeni Stehanji vasi obiskal brata. Obiskal ga je tudi pokojni škof Lenič, ki je bil takrat škofijski tajnik, in Zajec mu je povedal, kako je preživel dogodke v Rogu (poboj, pet dni preživelih med trupli, rešitev po deblu). Lenič mu je pomagal priti čez mejo, zaradi česar je bil kasneje osem let zaprt. Ko so mu to očitati na sodišču, je pogumno izjavil: „Res je. Milanu Zajcu sem pomagal čez mejo, ker sem vedel, da je nedolžen in je preveč vedel, da bi smel priti v vaše roke.“

Bos od Kranja do Kočevskega Roga

(Ciril Zajec v časniku Slovenec, 14. avgusta 1992)

O zadnjih majske dni leta 1945, ko nas je po prevari izročila angleška vojska Titovim partizanom, je bilo že veliko napisanega. Tudi jaz kot dijak 4. razreda sem šel peš iz Velikega Gabra do Vetrinjskega polja na Koroškem. Na tej poti sem prvo noč prespal na Brdu pri Kranju. Dvorec je bil odprt in prazen. Z mlajšim bratom sva si izbrala sobo in na podu prenočila. Po kakšnem tednu težkega potovanja smo se prebili do taborišča na Vetrinjskem polju. Trava nam je bila postelja, nebo pokrivalo.

Ko so začeli vračati slovenske domobrance v tako imenovano „Italijo“, je prišel na predvečer odhoda brat Jože in me povabil, naj grem z njim, da bom v Italiji nadaljeval študij. Brez pomisleka sem se drugi dan javil pri njem. Oblekli so me v domobrantsko uniformo, da bom lažje potoval kot vojak. Še isti dan so nas s tovornjaki prepeljali na železniško postajo. Po temeljitem pregledu so nas naložili v živinske vagonne in zaprli. Enemu od domobrancev se je le posrečilo skriti samokres v vojaško čutarico. Vlak je odpeljal. Kmalu se je ustavil. Po vagonu so udarjala partizanska puškina kopita. „Beli psi, sedaj ste v naših partizanskih rokah!“ Fantje so se spogledali. Nanje je legla

tih žalost. Vendar še vedno v upanju, da jih Angleži niso izdali. Odprla so se vrata vagona. V notranjost sta se povzpela dva partizana. Nekaj časa sta nemo gledala. Nato se je slišal rezek glas. „Imate ure in zlatnino? Tega ne boste več potrebovali!“ Moj brat je snel z roke uro, me pogledal in dejal: „Dal bi jo tebi, a ti jo bodo vzeli.“ Izročil jo je partizanu. Tovariš je pozabil reči hvala! Nabrala sta jih cel ducat. Vidno zadovoljna sta zaprla vagon. Vlak je počasi nadaljeval začetni križev pot proti Kranju. Enak prizor se je ponovil na vsaki postaji, samo da je postajalo vse huje. Domobranci so pretepali in poniževali. V Kranju smo izstopili na železniški postaji. S „trčečim“ korakom smo tekli proti barakam na severni strani mesta. Ob cesti so stale v špalirju kranjske „dame“. Pljuvale so na nas, metale kamenje in kričale, da je potrebno pobiti bele okupatorske izdajalce. To se je tudi kmalu zgodilo.

Po prihodu v barako so takoj ločili vojake od civilistov. K sreči sem imel v nahrbtniku civilne hlače. Suknjič pa sem med tekom izgubil. Hitro sem se preoblekel in se pomešal med civiliste.

Nekaj dni smo preživeli pod milim nebom. Na soncu, dežju in vetru. Noči so bile hladne, podnevi pa nas je žgalo majsko sonce. Po nekaj dneh smo tudi dobili prvo hrano: rjavo vodo, v kateri so plavale smrekove iglice. Ker nisem imel porcije, sem ta dan ostal brez kuhane vode. Drugi dan sem v grmovju staknil zarjavelo konzervno škatlo. K sreči je bila še cela. Tudi del žlice sem staknil v listju. Bila je brez ročaja. Tako sta me „piksna“ in pohabljena žlica hranili ves čas mojega partizanskega taborišča. Poleg tega so nas nadlegovale uši in stenice.

Po kakšnih treh tednih bivanja v Kranju so nas neke noči odvedli peš proti Šentvidu v škofove zavode. Znašel sem se v veliki sobi, kjer smo bili natrpani kot „sardine“. Tu smo dobivali hrano enkrat na dan. Včasih zjutraj in potem drug dan zvečer. Proti koncu smo bili deležni tudi koščka koruznega kruha.

Vedno se s hvaležnostjo spominjam jezuitskega brata Sušnika. Včasih mi je odstopil del svojega kruha. Dejal je: „Ti si še mlad, bolj ga potrebuješ kot jaz.“ No, potreboval ga je tudi on, saj ga je bila sama kost in koža. Hvala, g. brat Jože!

Po nekem zaslišanju oficirja OZNE, potem ko mi je rekel: „Nisi vedel za nas partizane?“ sem se znašel na zbirališču. Od tod so vsak večer odvažali domobranci in civiliste v noč. Vračali so samo njihove obleke. Ko je začel padati mrak, je prišel neki partizan in me odpeljal nazaj v sobo med druge sotrpine. Kdo je bil moj rešitelj, verjetno ne bom nikoli zvedel, da bi se mu zahvalil.

Vrnimo se nazaj v Kranj. V kranjskem partizanskem lagerju nas je bilo šest bratov. Preživela sva samo jaz in Milan, ki se je na čudežen način po petih dneh rešil iz objema roškega brezna, potem ko je skušal jesti človeško meso in lizal kamenje, da si je hladil osušeni in otečeni jezik. On sedaj živi v Clevelandu v Ameriki. Drugi štirje bratje so našli svoj tihi dom s tisoči drugih v kočevskih gozdnih globinah.

V Kranju sem zadnjikrat videl brata Antona. Stal je v vrsti z drugimi domobranci, policisti, ker je bil v policijski službi. Z bratom Ignacijem je med vojno čuval ljubljanskega škofa Rožmana, bil je bos in okrog vratu je imel obešene raztrgane partizanske čevlje — eden od partizanov mu je vzel njegove in mu dal svoje. Te je moral obesiti okrog vratu, ker jih zaradi velikosti ni mogel obuti. Tako je nadaljeval svoj križev pot bos vse do jame smrti. Za trenutek sva se srečala s pogledom. Nasmehnil se mi je s svojim značilnim nasmehom, kakor da bi me hotel opogumiti. Hvala, dragi Tone, za tvoj zadnji bratski nasmeh, ki me spremlja že sedeminštirideset let. Kako rad bi ti ga vrnil, pa ga nisem mogel. Vem, kako težka in trnjeva je morala biti pot bosonogega romarja od Kranja do Kočevskega Roga.

Vaši grobovi, dragi slovenski domobranci, nam postajajo vsak dan bolj svetli in dragi. Nanje radi poromamo, da ob vaših žrtvah dobimo novih moči in poglobimo vero v Boga in lepšo prihodnost, zaradi katere vi kot naši slovenski mučenci počivate po jamah in gozdovih.

Tone Brulc

ŽUPNIKI — LASTNIKI ŽUPNIJSKEGA IMETJA?

V številki 1-2 Tabora sem bral, da je župnik iz Šmihela, kjer je bilo nad 130 komunističnih žrtev samo v polovici župnije (drugo polovico upravljajo frančiškani iz Novega mesta), dal odstraniti ploščo, kjer je stalo: „Padlim in pobitim domobrancem postavili sorodniki in prijatelji oktobra 1993.“ Na plošči ali kakor pravijo sedaj tam, na „spominskem obeležju“ je bilo 129 imen nekaj se jih je javilo še potem, ko je bila plošča že vzdana, če ne bi bilo število imen pobitih še višje.

Po pazljivem čitanju in primerjavi obeh pisem, ki jih objavlja Tabor, je Ivan Kralj častno izvršil svojo nalogo, je namreč član občinskega odbora za ugotavljanje pobojev, manjka samo ime krivca-župnika, ki je dal zamenjati eno ploščo z drugo, ki pa domobrancev ne omenja. Pozneje sem izvedel, da gre za župnika Plešča, ki ni samo plešast na zunaj, manjka mu še nekaj več kot lasje na znotraj.

„Župnija je lastnik pokopališčne kapele, jaz sem pa župnik, torej mi gre pravica odločanja,“ tako bi izzvenel župnikov argument. Seveda je lastnik župnija, nima pa župnik pravice odločanja, ker je samo upravitelj cerkvenega imetja, tisto o lastništvu si je župnik gladko izmislil, da bi dalj časa lahko nemoteno molzel župnijo, kakor bi se mu pač zljubilo.

Morda je bilo prej tako, morda možakarja razganja samopašnost, morda je le preveč resno in dobesedno vzel kupčijo Cerkve s partijo v turjaški kleti?

Kdo ve, če ni bral Zgodovine dr. Janka Prunka, kjer v osmih vrsticah opravi z domobranstvom, morda je revolucijo preživel na luni, prav tako Drugi vatikanski zbor in ne ve, da je človeštvo napravilo medtem nekaj korakov in da se že preživeto ne bo več povrnilo.

Navedel bom podoben primer, kako so ga rešili, pa ne vem; vem pa, da je sramota segala čez devet župnij naokoli. V Leskovcu pri Krškem so imeli dekana, ki se mu je kar naenkrat začela tako dopadati ruleta in vse kar je z njo povezano, da je od časa do časa moral stopiti v daljino Nico. Seveda ruleta in tisto vse drugo stane in župnik je začel prodajati župnijsko zemljo, da se je rešil trpinčenja skušnjav. Tam v Nici so ostali žulji leskovških kmetov in še kje drugeje. Kmetje pa pokonci, ko so to izvedeli: zbralo se jih je kar 52 in so šli do škofa. Takrat je bil škof Anton B. Jeglič in ta jim je razložil, da ne more ukreniti ničesar brez župnikovega pristanka oz. dekanovega. Ne vem, kako so rešili zadevo, poznam pa še drug primer, ki je bil precej podoben prvemu in vem tudi, kako se je zadeva končala.

Naša podružnica v Hrušici je imela za zavetnika Sv. Jakoba. Reven kot cerkvena miš najbrž izvira prav od nas. Menda so vsi svetniki bolj upoštevani pri vernikih kot Sv. Jakob, vsaj cerkve so imeli lepše. Da ne omenim Sv. Antona, Sv. Jurija, ki sta bila prava bogataša. Imeli pa smo nekaj, kar je res imelo precej vrednosti: dva lestenca iz jenskega stekla in sliko Jurija Šubica. Župniku kar naenkrat niso bile všeč stopnice, ki so vodile v prvo nadstropje v župnišče. Vsaka podružnica naj bi prispevala toliko in toliko, naša pa naj bi prodala lestenca, za Sv. Jakoba ni bilo povpraševanja, za Šubičevo sliko smo pa izvedeli dosti kasneje, kdo jo je naslikal. Ne samo cerkveni ključarji, ljudje sami so ga nagnali, ko so izvedeli za njegove namene.

Mislil sem že, da je to poniževalno stanje odpravljeno, po Kraljevem pismu pa vidim, da je še slabše. Prav gotovo je ostala še druga rak rana slovenske Cerkve: boj za bolj bogate in mestu bližnje župnije. Tudi krave in svinje so bile neizmerne važnosti v dušnopastirstvu. Človek bi sodil, da je Drugi vatikanski cerkveni zbor šel neopazno mimo in da se ni nič zgodilo.

Toda Evropa je stara, kaj bomo zabavljali čeznjo, pogledjmo kaj se godi v Ameriki. Naroči slovenski župnik kopijo brezjanske Matere božje, toda škof ga opomni, da lahko plača sliko samo do določene višine, če pa stane več, mora prositi župnijski svet za pristanek. Tega pa ne! Zdi se, da sta šmihelski in ameriški župnik domenjena, kar zadeva samopašnost, in da sta oba vzela in uporabila partizansko pesem: Na Slovenskem smo mi gospodar! V župniji sem jaz gospodar! Pa je bilo toliko gobezdanja o udeležbi vernikov v življenju Cerkve. Ne do Amerike ne do Šmihela še ni prišla vest o župnijskih svetih, če so že zavrgli cerkvene može in ključarje kot nepotrebno navlako.

Zaradi sprave da ne sme biti omenjeno domobranstvo! Kje pa ta dobri Plešec živi? Morda na luni, da ni prišla do njega vest, da je bilo tisto o spravi samo potegavščina, iz katere so si nekateri lopovi tukaj in doma skovali lepe

kapitale. Komunisti so obdržali osemsto spomenikov, naša stran pa sedemkrat polomljeno lipico razdora, kogar pa zanima, gre lahko gledat umetno jezero v Teharje, pod katero so pokopani domobranci, če mu pa to ne ugaja, ima na izbiro še Kočevski Rog. Drugod je seveda prepovedano brskati, tudi če se kaj najde kljub vsem komisijam, je treba napraviti „simboličen pokop“, ne pa prekopa. Tudi cenejši je, saj smo vendar pragmatični katoličani, ker smo pragmatični tudi v politiki.

Naj se ne čudi g. Ivan Kralj, da na „spominskem obeležju“ ne sme biti izraza „domobranec“. Če se ne motim, ga tudi v National Shrine v ZDA ni, niti v Buenos Airesu. Se spomniš navodil velikega kombinatorja iz Zlatega teleta Ilje Ilfa in Jevgenija Petrova svojemu podanemu, ko ga uči ropati. Reče naj samo: Dengi davaj, davaj dengi! potem pa naj zbeži. Z nami se godi isto: Dengi davaj, Ivan Kralj, potem pa stran, ker bodo že sive eminence odločile, kaj bo stalo na plošči ali spomeniku. Kaj pa če bi napisali čez deset let na spomenik, ko nas večne bo: „Hvaleženi župljani borcem Cankarjeve brigade!“ Zaslужilo bi se dvakrat, izbrisal bi se spomin na domobrance, župnik bi pa še dobil pohvalo iz škofije in nagrado od prenoviteljev-gospodarjev.

Ne vem, kako je v slovenski teološki slovar in izrazje dobil vstop „simbolični pokop“. Če si ogledam vire naše kulture in vere, ga ne najdemo nikjer. Abraham je za Rahelo, ko je prišel njen čas, kupil njivo, kjer jo je pokopal. To je bilo približno pred 3.800 leti. Ni se zatekel k „simboličnem pokopu“. Kupil je njivo in na njej je dobila večni počitek mati judovskega naroda. Še danes romajo pobožni Judje na njen grob, studenec pa, ki tam izvira, imenujejo Rahelin studenec.

O Kristusovem pogrebu ni treba pisati še posebej: rimski okupator in domači sovražniki Kristusa so imeli toliko srčne kulture, da so pogreb dovolili, Judje pa toliko poguma, da so ga izvršili. Tudi tam se je zataknilo pri napisu na deski: farizeji so trdili, da mora Poncij Pilat spremeniti napis: Jezus Nazarenčan, judovski kralj! v: Jezus Nazarenčan, ki je trdil, da je judovski kralj! Gobcanje farizejev je prekinil sam Poncij Pilat, ko je pribil: Kar sem pisal, sem pisal! Da, toda takrat so živeli ljudje, ki so dali nekaj na besedo! Bila pa je že kupčija in mešetarjenje — spomnimo se samo 30 srebrnikov! Vse to se je godilo pred dva tisočletja, ljudje! Nam pa ne gre v glavo mentaliteta šmihelskega župnika.

Sofoklova Antigona je bila vzor grškim rodovom in potem še barbarskim narodom. Njen osrednji motiv je obravnavala svetovna literatura, zašel je pa tudi v slovensko: spoštovati je treba ne samo mrtve sorodnike in prijatelje, ampak je treba pietas (ljubezen, usmiljenje, spoštovanje) raztegniti tudi na sovražnike. Sofokles in osebe, ki nastopajo v tragediji so bili pogani in že po tem lahko vidimo, kako globoko je padlo krščanstvo v etičnem pogledu. Njegova Antigona pokoplje kljub prepovedi Kreona tako Eteokla kot Polineika, čeprav so jo zaradi tega živo zazidali. Sama pravi, da ni na svetu zato, da bi

delila sovražstvo in delala razlike, ampak da deli ljubezen. V tem je prekosila že daleč pred 2500 leti šmihelskega župnika, prav pa tako tudi izumitelja „simboličnega pokopa“. Lahko bi Polineika simbolično pokopala-obložila s kamni, najela poklicne jokalko — vendar ne! Treba je dokazati, če treba tudi s smrtjo, da tiran Kreon ne more spremeniti izročila, ki ga spoštujejo vsi narodi. Nikjer ni „spominskega obeležja“ zapisanega o tem, vendar je ostalo v človeški duši tako vklesano, da so ga samo izjemno prestopali najhujši barbari.

Iz rimske kulture so nam dokaz spoštovanja mrtvih katakombe, kjer so pokopani stotisoči naravno umrlih kristjanov, mučenikov in tisti, ki so dali življenja, da so bili mučeni krščansko pokopani. Nikjer se ne omenja „simboličnega pokopa“, medtem ko v martirologiju dobimo vrsto mučencev, ki so izgubili svoja življenja, da so bili drugi pokopani v skladu z izročilom, ki v začetkih najbrž niti ni bilo krščansko.

Morda je pa v slovenski zgodovini kakšen primer „simboličnega pokopa“, če ga že ne najdemo v judovsko-grški-rimski kulturi, za dediče katerih se imamo.

Prešeren je res pisal:

*Grijo po poljih v bojih pokončani
trum srčnih vojvodi in njih vojščaki...*

in še:

*...kri po Kranji, Korotani
prelita, napolnila bi jezéro.*

Vendar takrat je morala biti taka morija, da ni bilo pokopovalcev, in da niti sovražnikova vojska ni mogla pokopati takega števila mrtvih. Res je Bogomilina žrtev in Črtomirova odpoved zemski sreči bila povod sprave med vernimi in poganskimi Slovenci, vendar to ni bila kupčija ali preračunano mešetarjenje.

V Evropo, zdaj! Danes, že! Tolikokrat smo že slišali to poceni floskulo, da ji nekateri že napol verjamejo. Kje je pa napisano, da nas bo Evropa sprejela z odprtimi rokami, še preden se otresemo balkanskih navad in manir?! Ena od teh je prav skrunitev pokopališč, razbijanje nagrobnih spomenikov, da se zabriše spomin, kdo je na tistem delu zemlje živel in bil pokopan. To se je delalo v Bolgariji za časa balkanskih vojn, danes pa isto opazujemo na televizijskih zaslonih v Bosni, kjer je razbijanje bosanskih stečkov (bogomilski nagrobnik) pravoslavni in katoliški spomenikov čisto vsakdanji opravke, samo da bi potem lahko dokazovali, da ta in ta narod sploh ni živel na tem ozemlju. Tako tudi domobrancev ni bilo. Daleč je pljusnila balkanščina, toda daleč ne bomo prišli z njo. Najbrž se je bo treba prej otresti, preden bomo dobili mestó med civiliziranimi narodi.

Slovenska inačica brisanja zgodovinskega spomina je bolj prefinjena, je

pa tudi bolj podla zaradi ljudi, ki so zamešani vanjo. „Simbollein“ v grščini pomeni deti skupaj, spraviti skupaj, primerjati dva dela, ki sta prelomljena ali pretrgana (kosti, palice, deščice), tako da se je videlo, če sta istega izvora. Še v srednjem veku sta dolžnik in upnik, če sta bila daleč narazen, primerjala prelomljena dela, če se skladata. Potem je bil mir med njima, dolžnik je vrnil upniku, kar mu j bil dolžan in shranil prelomljeni del v dokaz, da je res plačal dolg.

Slovenski „simbollein“ je drugega značaja, vsaj kar se tiče „simboličnega pokopa“ in „spominskih obeležij“, ki so tudi nepotrebna skovanka, ker imamo že izraz spominska plošča. Ta spominska obeležja so povzročila že kup preprirov, razbitih plošč, razdružila znova Slovence, tako da eni hočejo biti imenovani na ploščah, drugi ne, čeprav so se borili na isti strani. Spet drugje bi radi stisnili tudi imena nasprotnikov na ploščo. Za nekaj bo le služilo, če za drugo ne, bo pa za lonce vezat, tako pragmatični in utilitarni smo Slovenci.

Skozi desetletja smo vpili proti cemarjem (Ciril-Metodijskemu društvu), da hoče prodati slovensko Cerkev, da se udinja partiji, da je sramota za narod, da jim gre samo za denar, sedaj se pa pojavijo sumljivi tipi, ki delajo še dosti več, pa nihče ne trene z očmi. Če smo sprejeli že politični pragmatizem, zakaj ne bi še verskega?

Pred skoraj štiridesetimi leti je Milovan Djilas, pisatelj Novega razreda, letga objavil na Zahodu. Tam je tudi veljal za spreobrnjenca in odpadnika od komunizma. Partijo je zapustil prav zaradi nemorale „novega vladajočega razreda“, s katerim je med revolucijo navdušeno pobijal svoje nasprotnike. Seveda ne v borbi! Po vojni se je kruto maščeval nad svojimi drugače mislečimi rojaki, kot so se slovenski komunisti. Kadar je šel mimo njihovih grobov, je imel navado pljuniti nanje in odgovarjati tujim dopisnikom, da je to „pasje groblje“ — pasje grobišče! Nič se ne bi čudil, če bodo zaradi deseterice Plešcev in Prunkov že čez deset let pljuvali tudi v Kočevskem Rogu: pasje grobišče!

Kakšno spravo je imel v mislih takrat, ko je dal odstraniti ploščo: tisto pocukrano, v čokolado oblečeno, z rumom prepojeno, iz mehkega testa spečeno — ta bi bila zanj in njegove gospodarje — tistih 129 in več pa je dobilo še en pljunek več, kot pelin grenko in kot kamen trdo zadnje počivališče, na pokopališču pa ne bodo počivali, čeprav so ga oni in njihovi sorodniki pripravili za to.

Kaj pa, če bi bilo treba izruvat i že sedemkrat polomljeno lipico razdora, da bi se sprava prej „dogodila?“ Ni slaba ideja, saj bi potem posadili drugo!

Ko je človeštvo ali Cerkev krenila na stranpot, se je vedno morala vrniti, čeprav je bilo to boleče, k izvirom resnice, napisane v Sv. pismu. Vedno je težko priznati, da smo se zmotili, očiščenje in poprava krivic pride čez priznanje.

S ponosom reči smem: Slovenec sem!

Skozi stoletja so nas tujci — in celo nekateri Slovenci — skušali prepričati, da smo narod pastirjev in hlapcev, narod brez zgodovine. Spet drugi so se spraševali, kje sploh je Slovenija — morda v Rusiji, na Češkoslovaškem, ali nekje na jugu Balkana? Kot pokažejo številne študije, so ljudje s predsodki navadno prepričani, da to, kar jim ni znano, mora biti zelo brezpomembno — gre pač za ljudstvo, ki ni nikdar doseglo kaj omembe vrednega. „Pokaži nam enega samega Slovenca, ki je kaj posebnega dosegel,“ so me pozivali ameriški delavci leta 1951, ko sem v poletnih počitnicah delal kot zidarski strežnik, da sem si prihranil denar za nadaljevanje študija v jeseni. Utrujen od težaškega dela sem po večerih zahajal v knjižnice, da bi v knjigah in učbenikih odkril kak podatek o Slovencih, ki bi ga bil vesel sam in bi ga lahko pokazal še drugim. Končno odkrijem nekaj vrstic o Slovencih v G. H. Duncanovi knjigi *Immigration and Assimilation* (1933). Takoj sem videl, da je avtor (ali morda kak njegov asistent) uporabljal zelo stare statistike in vse postavil na glavo. Bosna in Hercegovina sta bili baje v vsej Jugoslaviji najbolj pismeni, najmanj pa uboga Slovenija, saj je bilo — tako pravi Duncan — 86 odstotkov Slovencev nepismenih in sploh nismo nikdar imeli svojega pismenega jezika in so se morali tudi naši izobraženci vsega učiti le v tujih jezikih. Zgrozil sem se. Kako smo mogli svojo podobo v svetu tako žalostno zanemariti?

Kaj storiti? Zanašati se še naprej na druge, na najbolj poklicane? Lahko bi čakali še desetletja, mnogo dragocenega gradiva pa bi se medtem za vedno izgubilo ali pozabilo. Takrat, v juniju 1951, sem se odločil, da začnem takoj sistematično zbirati podatke in prepričljivo dokumentacijo o slovenskih uspehih v Ameriki in drugod po svetu. Ob vsaki priliki sem spraševal rojake, če poznajo morda kake slovenske uspehe ali podvige v Ameriki ali kjer koli izven Slovenije in ob sobotah in nedeljah sem tipkal in razpošiljal pisma na vse konce in kraje sveta. Tako se je rodil in z leti preko omrežja neplačanih idealistov prostovoljcev v Ameriki in številnih drugih deželah sveta razvil Slovenski ameriški raziskovalni center, ali *Slovenian Research Center of America, Inc.* Naš cilj je bil zbrati in ohraniti zanamcem gradivo, ki bi v največ slučajih sicer nikdar ne vedeli zanj ali bi utonilo v pozabo — in pripraviti primerne publikacije, razstave in predavanja o Slovencih in njihovem doprinosu Ameriki in svetu, predvsem še v angleščini kot najvažnejšem svetovnem jeziku. Danes, po več kot 40 letih nedeljskega in nočnega garanja in stalnega doplačevanja iz svojega žepa nam kartoteke in računalniki v vodilnih knjižnicah že pokažejo vrsto angleških knjig, ki v njih prepričljivo

blesti slovenski doprinos Ameriki in ostalim državam sveta. Kot sta poleg večjega števila tujih strokovnjakov ugotovila v svojih komentarjih o naši knjigi Slovenian Heritage tudi dva zelo ugledna Slovenca, največji slovenski psiholog dr. Anton Trstenjak in pisatelj in takratni predsednik slovenskega Pen kluba Drago Jančar, že samo ta knjiga (ki uporabi le drobec že zbranega gradiva) izpričuje nad vsa pričakovanja visoko stopnjo slovenske ustvarjalnosti in podvigov na domala vseh področjih konstruktivne človeške dejavnosti.

* * *

Ponosni smo na svojo prelepo slovensko domovino in ponosni na dejstvo, da smo vkljub tujim in nekaj domačim zatiralcem in izkoriščevalcem vendarle „eden najbolj naprednih narodov na svetu“ (Markham, 1947) in „narod, ki je sicer majhen po številu, a velik po duhu“ (R.G. A. De Bray, 1976). Upravičeno smemo biti tudi ponosni, da je naš sicer številčno majhni narod skozi stoletja prinašal bogate darove domala vsem deželam sveta. Oglejmo si samo nekaj primerov iz izobilja že zbranega gradiva!

Naš narod je skozi stoletja poklanjal duhovnike, misijonarje in misijonarke številnim drugim deželam. Dali smo prvega rednega škofa Dunaju in velikane Afriki in Aziji, med njimi apostole ljubezni med gobavci in vzgojiteljico tajske kraljevske družine. Samo Združenim državam Amerike smo poklonili vsaj devet škofov, med njimi Friderika Barago, ki je po izjavi Vatikanske enciklopedije (1949) „eden največjih misijonarjev v Severni Ameriki.“ Dali smo voditelje ameriški in evropski škofovski konferenci, vatikanske diplomate Rimu, Švici, Avstriji, Skandinaviji in Aziji, pa tudi vrsto katoliških rektorjev Evropi, Ameriki in Aziji in svojega dr. Alberta Schweitzerja (ali več) Taiwanu in sedanjega nadškofa največji katoliški nadškofiji v Kanadi.

Dokazana potomca slovenskega rodu, ki sta se po dokumentih v naših arhivih zavedala svojih slovenskih korenin, sta postala državna kanclerja Nemčije, ko je bila najmočnejša država v Evropi in Avstrije, ko ji je pretela ena najhujših nevarnosti v zgodovini. Ameriški predsednik Dwight Eisenhower je govoril o sinu slovenskih priseljencev, guvernerjev, predsedniku ameriške guvernerkse konference in zveznemu senatorju Francetu Lauschetu kot „rojenemu za predsednika Združenih držav“, ameriška občila in predsednik Reagan (v svojem prispevku za našo knjigo o tem velikem slovenskem državniku) pa so ga imenovali kar „Ohio's Lincoln“ — ohijski Lincoln. Slovenci smo dali Ameriki vsaj tri državne guvernerje in dva zvezna senatorja — Tom Harkin, čigar mati je bila rojena v Škofji Loki, kot je ljubeznivo preveril tamkajšnji župnik Alfonz Grojzdek, je postal celo predsedniški kandidat. Dodajmo še več uglednih sodnikov in sedem zveznih poslancev (kongresnikov) in župane dolge vrste ameriških mest, med njimi Clevelanda, Euclida, Indianapolisa in Portlanda in predsednika Narodne lige ameriških mest, v katero je včlanjenih 15.000 občin, da tu ne govorimo o Jeffersonovem

spoštovanju do staroslavne slovenske karantanske demokracije in obreda ustoličenja koroških vojvod ter dejstvu, da je Slovenec postal tudi prvi in dolej edini priseljski in prvi neanglosaški zvezni senator Avstralije.

Čeprav so nas skušali oropati slovenske obale, je majhni slovenski narod vendarle dal admirale Avstriji, Nemčiji, Angliji in Švedski ter vsaj šest admiralov Ameriki. Slovenec je poveljeval največji ameriški bojni ladji, pa tudi eni najbolj modernih jadrskih podmornic in sloviti plavajoči bolnišnici v Vietnamu.

Prav tako je Slovenec zaslovel kot eden prvih evropskih proizvajalcev modernih koles in motornih koles in je — dve leti pred ustanovitvijo Fordove tvrdke! — že izdelal tudi svoj prvi avtomobil. Slovenski izseljenec je bil med pionirskimi graditelji zgodnjih ameriških letal in po izjavi tujih virov „oče masovne proizvodnje v letalstvu“ in proti koncu svojega plodnega življenja eden štirih glavnih graditeljev letečih trdnjav B-29, ki so odločilno pripomogle k zavezniški zmagi v drugi svetovni vojni. Druga dva rojaka pa sta načrtovala najmodernejša sodobna letala. Dodajmo še dejstvo, da je Slovenec direktor največjega ameriškega oddelka za gradnjo avtobusov in da sta kar dva Slovenca postala podpredsednika vodilne ameriške družbe za proizvodnjo tovornjakov. Tudi avtomobil bodočnosti, ki je bil ponos Amerike na svetovni razstavi v New Yorku, je plod slovenskega ustvarjalnega genija. In gotovo ne smemo pozabiti računalnika, ki ga je soizumil Slovenec in ga je ameriški predsednik Richard Nixon vzel s seboj na Kitajsko kot „prvenstveni primer visoko razvite ameriške tehnologije“.

Slovinci so gradili veličastne cerkve, nebotičnike, ali palače v Avstriji, Franciji, Belgiji, na Češkem in Poljskem, v Etiopiji, Argentini, Braziliji, Avstraliji, Združenih državah Amerike, Kanadi in drugod. Daleč po svetu so gradili tudi šole, bolnišnice, sirotišnice, železnic, letališča, mostove, jezove, tovarne in elektrarne in dobivali nagrade za najlepše cvetlične nasade. Slovenec je bil najpomembnejši arhitekt stadionov v Ameriki in je med drugim zgradil sloviti Kennedyjev stadion v ameriški prestolnici Washingtonu, drugi rojak pa enega največjih razvedrilnih in vzgojnih parkov v Kanadi. V središču Washingtona je v Sloveniji rojen arhitekt zgradil tudi vrsto palač kompleksa L'Enfant Plaza, ki ga je ameriški tisk označil kot „zmagoslavje moderne arhitekture“.

Poleg slovitih redovnic, vzgojiteljic, umetnic, znanstvenic, atletinj in filmskih zvezd so naše vrle Slovenke postale Miss Ohio, Minnesota, Illinois in California, pa tudi International Surf Queen, Hawaii, Miss Evropa in Miss Avstralija. Dodajmo, da se slovenska kri pretaka po žilah svoječasnega najboljšega gimnasta Evrope, kot tudi sedanjega najboljšega gimnasta Amerike, poleg dobitnika pet zlatih olimpijskih medalj (čigar stara mama je iz Ljubna v Savinjski dolini) in najhitrejše mlade avstralske tekačice. Slovenec je po tujih strokovnih virih najbolj priznan strokovnjak za prehrano na svetu in sin slovenskih priseljencev je postal predsednik Združenja ameriških

klinik. Slovenec je ujel in prvi zaslišal Hitlerjevega šoferja in slovenski psihiater in poznejši predsednik združenja psihiatrov in nevrologov v Clevelandu je na nürenberškem procesu zasliševal nemške vojne zločince, med njimi maršala Goeringa. Naša rojaka sta poveljevala ameriški letalski akademiji in najznamenitejši vojaški bolnišnici, kamor hodijo na preglede in zdravljenje tudi ameriški predsedniki. Najpodčrtamo še dejstvo, da smo dali samo Ameriki vsaj sedem generalov in da so Finci pisali o Slovencu kot „po Sibeliusu največjem mojstru finske glasbe“. In kako bi mogli pozabiti vodilne učenjake slovenske krvi na evropskih, ameriških in drugih univerzah, ali slovenske korenine slovitega dunajskega deškega zbora, slovenske dobitnike Mozartove nagrade na Dunaju in v Argentini in srebrne medalje za razvoj kulture v Parizu, največji spomenik v Tasmaniji, ki ga je zgradil Slovenec in dva vodilna slovenska astronoma, katerih eden je že zapisal svoje ime v vesolje in trenutno poučuje na znani ameriški univerzi, drugi pa raziskuje vesoljstvo iz Antarktike.

Res je: „S ponosom reči smem: Slovenec sem!“

Vendar če bi sedeli na lavorikah, bi jih imeli na napačnem koncu svoje anatomije. Slovenska ustvarjalnost se še uveljavlja in razvija po vsem širnem svetu in tudi delo našega centra se z nezmanjšanim elanom nadaljuje. Zato lepo prosimo vse zavedne Slovence, da nam pošiljajo gradivo o slovenskih uspehih kjer koli po svetu: izrezke (čitljive xerox kopije, z navedbo vira in datuma, zadoščajo), kratke življenjepise (vitae), bibliografije, kopije patentov, vsakovrstnih priznanj, itd., drugo razpoložljivo dokumentacijo, slike uspešnikov in njih stvaritev in zlasti še naslove in napotke. Po svojih najboljših močeh bomo nadaljevali z zbiranjem in s publikacijami — kolikor bo dopuščal čas pa tudi s predavanji in razstavami — o slovenskih dosežkih in o naši kulturni dediščini, da nas bo svet bolj poznal in spoštoval in bo tudi naša mladina vedno bolj dojemala in cenila bogastvo slovenske dediščine in veličino poslanstva sinov in hčera ustvarjalnega slovenskega naroda, ki ni zakopal in tudi v bodoče ne sme zakopati svojih talentov v Sloveniji in ki je kljub svoji številčni majhnosti skozi stoletja prinašal presetljivo bogate darove domala vsem deželam sveta.

Če je vaše gradivo že v naših arhivih, prosimo, da ga dopolnite in obogatite z najnovejšimi podatki in slikami in nam s tem prihranite ogromno dragocenega časa, da ne bo treba pisati na več tisoč naslovov vsakemu posebej. (Za razliko od večkrat mnogo manj uspešnih, a odločno financiranih izseljenskih ustanov drugih narodov, pri Centru nismo nikar imeli in tudi nimamo kakršne koli pisarniške pomoči in vsako pismo moram natipkati sam!) Po svetu je gotovo še mnogo več uspešnikov slovenskega ali delno slovenskega rodu, ki se lepo uveljavljajo v znanosti, umetnosti, industriji, vzgoji, glasbi, športu, ali kjer koli drugod in doslej niso vedeli za nas in kljub

najbogatejši zbirki te vrste tudi mi ne zanje. Oglasite se nam — gre za ugled in lepšo podobo in bogatejšo zgodovino slovenskega naroda!

Prof. Edi Gobec, ravnatelj
Slovenian Research Center of America, Inc.
29227 Eddy Road
Willoughby Hills, Ohio 44092 USA

Ivanki Primožič-Ireni v spomin

*Zdaj bivaš vrh višave jasne, kjer ni mraku,
kjer ni noči, tam sonce sreče ti ne ugasne,
resnice sonce ne stemni.
(Simon Gregorčič)*

Ko stopamo v jesen našega življenja, se kaj radi v mislih vračamo v leta našega otroštva in mladosti. Spomini na Ireno mi segajo tja na začetek 1943. leta, ko je bila na postojanki na Doljni Brezovici pri Sentjerneju. Irena je bila kmetsko dekle, brez blestečih naslovov, značajna in odločna. Že sredi 1942. leta je sklenila, da se bo borila proti boljševikom na fronti za Boga, narod in njeno slovensko domovino. Bila je bolničarka, kuharica in legionarka, predvsem pa žena dobrega srca.

Na pustni torek 1943. leta je bilo, ko smo se vaški otroci s pomočjo starejših oblekli v maškare in brez boja za kratek časa zavzeli postojanko Milana Kranjca. Našo zmago smo slavili s pravkar ocvrtimi flancati, katere nam je iz velikega peharja dajala dobra Irena.

Moje drugo srečanje z Ireno pa ni bilo tako veselo kot prvo. Sneg je že skopnel in našega sankanja je bilo konec. Enemu izmed mojih vrstnikov je prišlo na misel, da se da mogoče „sankati“ po precej nagnjenih deskah, katere je sodar položil na stopnice naše kleti, da je po njih kotalil sode. Sodarjevo odsotnost smo otroci izkoristili in se brž pričeli „sankati“ brez sank po zandji plati v klet. Med eno od teh voženj se mi je v debelo meso globoko pod kožo zadrta treska. Domači mi niso mogli pomagati. Dr. Dušan Reja in njegova žena, tudi zdravnica, sta že odšla v partizane. Zato je mama sklenila, da pojdeva po pomoč k Ireni tja na postojanko.

Kirurški poseg je izvedla Irena prav v tisti kuhinji, kjer smo se le nekaj tednov poprej otroci sladkali s flancati. Tokrat sem prvič, pa morda zadnjič v svojem življenju ležal na „operacijski mizi“. Priznati moram, da me je tista operacija brez omrtvičenja pošteno zdelala in prestrašila, da se še danes po petdesetih letih bojim zdravnikov.

Pa je prišel september 1943. leta, ki je imel svoje posledice na svetovnih frontah in celo nam otrokom skalil veselje. Nekega jutra smo otroci prisostvovali selitvi naših prijateljev — legionarjev. Na dvorišču postojanke so stali naloženi vozovi. Konjar Petrič je v vsakega vpregel po dva konja. In že so odhajali od nas: Irena, Joco, Laco, Tonček (kurat Sinkar) in ostali. Mi otroci njihovega odhoda nismo razumeli, a v naših mladih srcih smo čutili žalost, solze so polzele po naših ličkih.

Kmalu po odhodu legionarjev smo iz daljave poslušali grmenje. Starejši ljudje so ugotovili, da prihaja iz smeri Turjaka. Niso se motili. V tistih bojih je padlo mnogo naših prijateljev in znancev, ostale pa so boljševiki pomorili v Mozlju. Tam trohne kosti Tončka, Joca in Laca...

Že v Argentini, dolgo vrsto let pozneje, mi je že sedaj pokojni prijatelj Srečko Šivic povedal, da Irena živi v ZDA, da si z njo redno dopisuje, da je tam sama, zelo sama. Leta 1985 je Irena obhajala svojo 75-letnico. Za to priliko ji je Srečko posvetil na straneh našega „Tabora“ doživet in natančen opis odiseje zadnjega vlaka v dokaz hvaležnosti, ko je tistega nesrečnega maja 1945 pokazala vso svojo požrtvovalnost in sposobnost, ko je uspela rešiti tisti zadnji vlak z domobranskimi ranjenci, ki so samo po njeni zaslugi ušli gotovi smrti.

Pred smrtjo je Irena prestala nekaj težkih operacij, 22. aprila 1993 pa je umrla. Vest o njeni smrti nas je vse presunila. Domobranci — veterani, so jo spremili na njeni zadnji poti na rochestersko pokopališče. Zdomski tisk Ireninega odhoda v večnost ni zabeležil. Nehvaležnost je bila že od nekaj plačilo tega sveta. Prav gotovo pa je našo junakinjo bogato poplačal naš Stvarnik za vse žrtve, ko jo je sprejel v svoje kraljestvo.

Draga Irena! Pred več kot petdesetimi leti otroci, a danes že osiveli možje, se te hvaležno spominjamo ob prvi obletnici Tvoje smrti in Ti prav iz srca želimo mirnega počitka v ameriški zemlji.

Nace Frančič

Izjava

Janez Matašič, roj. 13. 5. 1924, Krašnji vrh št. 22, pošta Metlika, sedanji naslov: 7681 Cochrane str., R. R. 1, Brooklin Ontario, Canada, IZJAVLJAM

da se v knjigi ODPRTI GROBOVI (II. zvezek) DOKUMENT ŠTEV. 95, stran 27, 28, 29, 30, 31 in 32 ponavlja napaka v družinskem imenu Ljudmila Matjašič in Janez Matjašič. Pravilno družinsko ime je Ljudmila ali J. MATAŠIČ in NE Matjašič. Vljudno prosim vsako osebo, ki bo omenjeno knjigo prebirala, da ji bo ta izjava v pripomoček v pravilnem pojmovanju oseb v omenjenem (95) dokumentu in straneh knjige ODPRTI GROBOVI, II. zvezek.

Janez Matašič

Milanu Zajcu

Milan dragi, Lazar naš,
iz groba vstal si, pričevalec,
let strašnih hrabri zmagovalec,
apostol živ mrtvih mučencev,
ne zlomljen groze poznavalec,
ubitih si in zgodovine glas!

Zato pozdravljen, naš junak,
apostol mrtvih, živ med nami,
jobov slovenskih krepki glas:
Cel svet spregledal bo, saj domobrani
ubiti molijo za nas!

Hvaležni Slovenci

S temi vrsticami smo skušali pokazati hvaležnost vsem trpinom in simbolu preživetja in končne zmage Milanu Zajcu.

Prijatelji

Rasto Verinov

Občutje

V tiho noč
brez sna
srce drhti
in joče,
ko srečo izgubljeno
najti hoče,

ko kot v rožnem vencu
se vrste spomini,
ki spletajo se
v prelestne sanje
zveste spremljevalke
moje samote.

Franc Staniša — 70-letnik in oče Staniša — 92-letnik

Življenjski zgodbi očeta Staniša, staremu 92 let in sina Franceta, ki mu je 70 let, bi bilo mogoče opisati v debeli knjigi, zato — oprostite — opišemo skrajšano, kakor nam pač prostor dopušča.

Oče Franc Staniša je bil rojen 27. marca 1902 v Vinji vasi pri Stopičah. Že v zgodnji mladosti se je izkazal kot nadarjen, pošten, priden in nadarjen gospodar. Lepo si je uredil gospodarska poslopja, kupil drobilec za drobljenje kamena in postal zastopnik kmečke zavarovalnice. Vedno je bil pripravljen pomagati vsakemu daleč naokrog. S tem si je pridobil spoštovanje v vsej daljni okolici. Vendar je to bilo, ali lahko bi bilo usodno, ker boljševiska teorija ni priznavala uglednih, pravičnih in poštenih, ampak vse tisto, kar je bilo ravno nasprotno. Tako je oče Staniša Franc in njegov sin tudi Staniša Franc, ki je komaj dobro izpolnil 18 let, postal, ali bolje rečeno, oba sta postala razredna sovražnika, ki ju je bilo potrebno — po boljševiski praksi — odstraniti, umoriti in potem razglasiti za izdajalca.

Proti koncu meseca maja 1942 je prišla partizanska patrola (vsaj tako so se imenovali), ki sta jo vodila dva boljševiska: komandir patrole ali oddelka je bil Mavsar iz Kostanjevice pri Šentjerneju, komisar pa je bil Hočevar ali Kočevar iz Semiča v Beli krajini. Zadnji je osebno pripovedoval, kako je med mnogimi — tudi na Suhorju zajetemu kaplanu Norbertu — na hrbtu vrezal v kožo znamenje srpa in kladiva in za tem odrezal ud za udom. Najprej so dvignili iz postelje okrog pločnici očeta Staniša (sinu Francetu je bilo prizanešeno ker se je skrival in je spal na senu) nato Jožeta Kastelica (mlad fant) vulgo „zgornji

Jerenčevi", nato so še aretirali sosedovega 16 let starega fanta. Vse tri so zvezali in skupaj povezali z verigo in nato vse peljali do Cimermančičeve hiše, vulgo „doljni Jerenčevi“, aretirali tri mlade fante mladoletnike v starosti 11, 13 in 16 let. Vsi trije so bili iz Vinje vasi pri Stopičah. Vseh šest, povezanih z verigo so peljali v smeri Gora v vas Konec k vaškemu zaščitniku, terencu, članu boljševiske partije iz predvojnih let, Božiču, vulgo „Brsničen“. Med potjo so jih silno pretepali, da je oče Staniša prišel do terenca-zaščitnika s povsem krvavim obrazom.

Pri terencu Brsničen so ostalih pet pustili z grožnjo, če komu povedo, kaj je bilo, se bo z njimi zgodilo isto kot z očetom Staniša. Očeta Stanišo so odpeljali naprej v Podgrad in ga zaprli v klet neke trgovine pri Turku, a boljševiski voditelji s svojim spremstvom so odšli v bližnjo gostilno pit in nato iskat naslednjo žrtev — župnika. Očetu Staniša se je posrečilo medtem razbiti vrata kleti in je zbežal s sinom Francetom v Novo mesto. Oče Staniša se še danes živo spominja tega dogodka in se sprašuje, kje je takrat dobil tako moč, da je razbil vrata in pobegnil. Pripoveduje, da se je v njem pojavila silovita moč, moč, katere še danes ne razume in ta moč je bila edino božja pomoč. Po tem dogodku so isti boljševiski voditelji s svojim spremstvom prišli aretirat prej omenjene Cimermančičeve mladoletnike 11, 13 in 16 let starosti. Danes še živi oseba iz Vinje vasi v Torontu, ki pravi, da so v bližnjem gozdu 13-letnega mladeniča pretepali in zverinsko mučili tako, da so obupno vpitje slišali kmetje po njivah in se zgražali nad tem. Ko je pa 13-letni mladenič od grozotnega mučenja padel v nezavest, so ga boljševiski v prisotnosti 11- in 16-letnih bratov ustrelili. Vaščanom so nato zagrozili, da bo vsak, kdor bo šel mladeniča kropit in na pogreb, ustreljen. In tako so mladeniča pokopali samo domači. Vsem vam tedanjim boljševiskom vprašanje: ALI JE BILA ZA VASTO OSVOBODILNA FRONTA?! Bila je resnično BOLJŠEVIŠKA FRONTA!

Sin Staniša France, 70-letnik, se je kmalu po tem dogodku priključil ilegalnemu štajerskemu bataljonu in je bil nato na raznih postojankah vaških stražajev. Po kapitulaciji Italije je bil v Vukovem oddelku, temeljnemu kamnu slovenskega domobranstva. Preveč bi bilo omenjati vse njegove vrline in udejstvovalne sposobnosti, zato naj omenim samo to Tebi, France: „Ostal si zvest in dosleden vzgoji staršev ter globokim koreninam katoliške družine Staniša-Šurla, ki niso poznali drugega, kot SAMO RESNICO, POŠTENJE IN PRAVICO.“

Proti koncu vojne je bil Staniša mlajši ranjen v nogo in z ranjeno nogo ga je usoda pripeljala v Zidani most. Po razpustu vseh se je pridružil oddelku ranjencev hrvaških domobranov. Z njimi je prispel v Avstrijo v Pliberk, kjer je bilo okoli 450.000 hrvaške vojske in civilov. Z vsemi temi je bil vrnjen tudi Staniša v Titov raj v Zagreb in celo v Prištino, Kosovo. Po izpustu iz Prištine se je nekaj časa skrival v Sloveniji in srečno prišel v Avstrijo, taborišče Spittal. Iz globoke ljubezni do očeta, ki je ostal v Sloveniji, se je iz Spittala vrnil v Slovenijo in očeta srečno pripeljal čez mejo. Na ta način je pomagal priti do

svobode več osebam. Taborišče Spittal je bilo pod nadzorstvom udbovskih vohunov, ki so sporočali o gibanju beguncev. Pri nekem prekoračenju meje je bil Staniša prijet in obsojen na smrt z ustrelitvijo. Po treh mesecih je bil pomiloščen na dvajset let kazni, a po desetih letih prestane kazni je bil izpuščen. Toda njegova prostost je bila omejena in nevarna, ker so ga v domačem kraju terenci zasledovali in kovali načrte, kako in kje ga bodo spravili pod zemljo. Tej zlobni nakani se je Staniša rešil na ta način, da se je umaknil v Avstrijo in nato v Kanado. V Kanadi se je zaposlil pri Ford Motor Co. in je po dolgih letih dela pri Fordu že pred leti stopil v dobro zasluženi pokoj. S svojim vedenjem je lep zgled in vzor ne samo svoji družini, ampak nam vsem. To so dokazali tudi njegovi otroci, ki so mu napravili lepo presenečenje 8. januarja letos za njegov 70. rojstni dan.

Oče Staniša se je iz taborišča Spittal v Avstriji izselil v Cleveland, ZDA. V bližnjem kraju Clevelanda, ki se imenuje Ženeva, je po nekaj letih trdega dela pri okoliških kmetih kupil kmetijo z vinogradi. Na to kmetijo je dobil iz Slovenije družino: ženo in pet otrok, ki so mu danes v veliko pomoč. S svojo marljivostjo in gospodarsko sposobnostjo je kmalu dokazal napredek kmetom, pri katerih je prej delal. Na svoji kmetiji ponosno kraljuje in jo s svojim izredno dobrim, svežim spominom in zdravjem pri 92. letih skrbno obdeluje. Pri razgovoru s prijatelji rad pripoveduje, kako je naredil dogovor že s tremi duhovniki za spremstvo na zadnji poti, pa so vsi prej umrli. Sedaj si je pa izbral in se dogovoril z mlajšim duhovnikom Jožetom Božnarjem, fara Sv. Vid v Clevelandu, v upanju, da ga ta mladi duhovnik ne bo prej zapustil.

Prijatelji in znanci pa upamo in iskreno želimo, da bomo z gospodom Stanišem Francetom, ki je najstarejši preganjanec boljše vizma na severnoameriškem kontinentu, skupno praznovali 100-letnico rojstva v tako lepem vzdušju kot 90-letnico.

Vsi znanci in prijatelji iskreno čestitamo očetu Staniši za 92 let (27. marca 1994) in sinu Stanišu Francetu za 70 let (8. januarja 1994). Čudovito doživetje na vajini življenjski poti. Bog vaju ohrani še mnoga leta v veselje in nam vsem v ponos.

Prijatelji

Matija Gimpelj — 70-letnik

Matija Gimpelj se je rodil 30. aprila 1924. leta v Malem Podljubnem pri Novem mestu. Leta 1938 se je šel učiti tapetništva v Novo mesto k Francu Jermenu. Po treh letih in pol učenja je dobil diplomu pomočnika. Po učni dobi je delal razna dela, tudi pri zidarjih, da se je preživeljal.

Po ustanovitvi domobranstva v Novem mestu je pristopil k domobrancem. Poslali so ga na tečaj za minometalca. Spomladi 1944 je bil dodeljen Meničaninovemu bataljonu za minometalca. V raznih akcijah je pokazal

svojo sposobnost in je bil poznan v bataljonu kot najboljši minometalec.

Pred koncem vojne je bil nekaj mesecev v bolnišnici in se zato ni umaknil na Koroško s svojim oddelkom ampak s policijsko enoto. S svojo naravno nadarjenostjo je vedno imel svoj pomislek o stvarih, ki so se dogajale in razvijale v njegovi okolici. Sam pravi, da je opazoval tovornjake od kod prihajajo in kam odhajajo in je prišel do zaključka, da ne prihajajo iz prave smeri, pa tudi ne odvažajo v pravo smer — Italijo. Matija pripoveduje, da ko je bil na zadnjem tovornjaku in zadnji naložen, mu je neki notranji glas klical: Matija izstopi. Tako je tudi storil in si s tem rešil življenje. Iz Avstrije je prišel v Kanado. V Kanadi se je poročil s še iz taborišča poznanim dekletom — Ivanko in sta si tako ustvarila skupen dom. Življenje v tujini jima ni bilo rožnato, posebno ne s petimi majhnimi otroki.

Pred nekaj leti je bil Matija hudo bolan in posledice bolezni so vidne še danes. Obadva z Ivanko, ki zvesto skrbi za Matija, uživata sedaj svoj zasluženi pokoj.

Vsi znanci in prijatelji Matiji iskreno čestitamo za 70. rojstni dan in obema želimo še mnogo let zadovoljnega, skupnega življenja. Bog vaju živi!

Prijatelji in znanci

75 let Dušana Dimnika

Lepa reč! — Že januarja t. l. je „turbina“, ki poganja tehnično plat rednega izhajanja „Tabora“, naš nepogrešljiv, pa vsekakor tudi hudo težko nenadomestljivi Dušan Dimnik izpolnil 75 let. Ker pa ve, da je s skoraj istočasno nenadno obolelostjo revijine duše inž. Antona Matičiča nastala trenutna zmeda med odgovornimi za njeno redno izhajanje, nam bo nerodnost, da mu nismo čestitali o pravem času, najbrž laže spregledal.

Saj ni treba, da bi se ob tej priložnosti o njem na dolgo razpisovali. Njegovo častno življenjsko zgodbo smo opisovali že ob minulih jubilejih. Iz nje je razvidna ne samo njegova fizična „visokost“, ampak predvsem tudi njegova intelektualna in značajna višina. Kljub — ali pa mogoče prav zaradi tihе skromnosti, s katero se zadržuje med nami, si je sam postavil najlepši, nikdar porušljivi spomenik domobranca že izza let odpora proti pozverinjeni sramoti dvajsetega stoletja na Slovenskem; in prav tako v zdomstvu. Vedno! Brez kolebanja!

Ta spomenik je tudi sedaj že trideset letnikov revije „Tabor“, kjer je vsaka črka, ki jo je premnogokrat izluščil iz včasih popolnoma nečliljivih prispevkov,

priča o našem „raufenku“ — poleg žrtvovanja časa in počitka ter popolnoma anonimnih doprinosov iz svojih trdo prisluženih beličev. Vse to kljub odgovorni službi v državnem podjetju Obras Sanitarias, ki jo je šele pred kratkim zapustil in se upokojil — ne zato, da bi se lahko bolj intenzivno predajal svojemu šahističnem hobbyju, ampak da lahko še več skrbi, ljubezni in dela posveti reviji, ki že nepretrganih 30 let neumorno in preko polen pogumno beleži resnično največjo dramo slovenske zgodovine, kakršno so s svojim mučeništvom zapečatili naši dični domobranski bojevniki za Boga - Narod - Domovino.

Za vse to, dragi naš domobranec Dušan, naša globoka zahvala in — še na mnoga, mnoga zdrava leta!

TABOR

Poljub

Stala sva pred Čudnovim kozolcem, mimo pelje Stara cesta in prečka pri Dolinarju s cesto, ki pelje na vas. Dolgo sva bila tam, sonce je že zahajalo. Iz Grohcovega dimnika se je že kadilo, večerja se je pripravljala. Pri Miškovih so iz skednja pripeljali kosilnico. Na Krvincovem travniku pa so lovili telička, ki je iskal svobodo. Na griču v cerkvi je zazvonilo Ave Marijo. Deklica je hitela v Kolaričevo trgovino, ki je bila ob Veliki cesti, da kupi kvas za jutrišnjo peko kruha. Urnih korakov sem jo spremljal. Pred njenim domom sva se razšla in sem jo pogumno poljubil. Nič ni rekla, samo pogledala me je v oči in odšla. Jaz pa sem zavriskal, da je glas odmeval tja do Križanskega in se zgubil v Strnici.

Čas nama ni bil naklonjen. Videla sva se nekajkrat, vendar prehitro sem odšel, brez slovesa, kot mnogi drugi mojih let. Z veseljem smo prešli Ljubeljski predor, predaja angleškimi oddelkom preko Dravskega mostu pa nas je razočarala. Sprevaro, da odhajamo v Italijo, so nas prepeljali preko Karavank nazaj v Jugoslavijo. V razočaranju in zaničevanju so nas pretepeni, žejne in lačne pripeljali v Celje. Kot medicince so me dodelili v bolnišnico. Tam sem delil usodo drugih trpinov. Ko so me nekega jutra poklicali, češ, da odhajam na sever, sem odšel s stražarjem, vendar tega cilja nisem nikdar dosegel. Znašel sem se v Teharjah, kjer sem doživel še globlje razočaranje. Tepli so me, oropali še tistega malega, kar sem imel pri sebi, lačnega in žejnega zasmehovali, in pehali. Spoznal sem heroje komunistične revolucije.

Našel sem svoj zadnji dan z drugimi v Teharjah. Pa si prišla in prižgala lučko v spomin in položila cvetke z domačega polja. Videl sem Te, kakor tisti dan, ko sem Te prvič poljubil: v beli obleki, rdečih lic in plavih očeh. Lepota

Tvoje duše je žarela na obrazu. Vesel sem bil Tvojega privida. Mir vlada tu in v poletnih večerih kresnice osvetljujejo kraj, kjer počivamo.

Ponesi moje izročilo v vas, da kmalu pridem, ne sam, toda z drugimi. V tisočih se bomo vrnili, s pesmijo, ki bo odmevala od Drave preko Kolpe in Soče do bregov Save. Kresovi bodo goreli na Krimu, Blegošu in Grmadi. Po cerkvicah bo zvonilo, narod bo prisluhnil tej pesmi. Na vasi, pred gasilskim domom, se bodo zbirali ljudje in nas pozdravljali ter metali šopke v pozdrav. Slovenski človek bo zopet našel dušo in lepoto ter zadihal v svobodi.

Ker bom jaz med njimi, se bom ločil od njih, Te prijel za roko in Te popeljal na svatovanje — tja, kjer le lepota in dobrota sijeta v šepetajoči ljubezni, ki je ne bo konec.

Prihajam...

S. V....c

Po letih molka

Sosedov oče se je namenil, ozirajoč se proti jutranjemu nebu, ki je bilo malce zastrto z oblaki, orati na njivi. Še ni pripravil pluga, ko priteče njegova najstarejša hči Polonca vsa zasopla od hleva k očetu šepetajoče: „Po tolikih letih je prišel; spoznala sem ga.“ Pasji lajež od Kavčnikovih, Črganovih in Pojavčevih ni pojenjal, dokler okorna tujčeva postava ni prešla omenjenih domov.

Počasi, okornih korakov, s palico v roki, se je sključena postava tujca približevala gozdu. Na parobku gozda, naslonjena na hrib, počiva mala kajžica. Lesena, trhla bruna in s slamo krita streha kažejo njeno starost. Nekdaj skrbno negovane grede, danes porasle z osatom, ovelo cvetje na oknih, žalostno pričajo osamelost prebivajočih.

Prišedši do vrat kajže se tujec ustavi. Upadlega obraza potrka. Strt, skesan, presunjen od domače topline, išče z očmi preteklost. Da, nekoč je kajža bila njegov dom. Kot edinec je tu doraščal, stikal za ptičjimi gnezdi, pomagal očetu in se igral z okoliškimi fantiči.

Bilo mu je 16 let, ko je vojna skalila družinsko srečo. Kmalu po zasedbi italijanskih čet so prihajali iz gozda ljudje tuje učenosti v kajžo. Nagovarjali so ljudi in obljubljali raj po osvoboditvi. Tudi njega so pridobili in je odšel z njimi, ne da bi o tem omenil materi in očetu.

Po osvoboditvi so leta zanj minevala v slavi, z mnogimi odlikovanji pripetih na prsih je bil vedno dobrodošel na mnogih shodih in veselicah. Toda pot ga ni nikdar ponesla k svojim dragim. Nihče ni vedel zanj. Utonil je v reki naroda.

Mnoga leta so prešla in sedaj, že v letih, se je znašel pred vrati nekdanjega

doma, strt in razočaran nad lažnivimi obljubami. Žalostno so zaškripala vežna vrata. Odprl je oče, ga spoznal in s tresočo roko vodil k materi v kuhinjo. Iz odprte skrinje je mati odtrgala pušpan z velikonočne butare, katero je pred leti njen sin nosil k blagoslovitvi na cvetno nedeljo tja na Brezovico. Pomočila je vejico v blagoslovljeno vodo in blagoslovljala vračajočega sina. Strt in skesan se je izgubljeni sin zjokal in na kolenih z dvignjenimi rokami prosil odpuščanja.

Stemnilo se je v izbi. Sedeli so v kotu pod križem, oče strmeč predse, brez besed, a mati v solzah sreče. Teman oblak, ki je zakril sonce, je s kratko ploho, bliskom in gromom poslal odpuščanje.

Mavrica v spektru čudovite barvitosti je osvetlila svod in objela dolinico ob potoku Malensca pa tja do Krima...

S.V.

NAŠI MRTVI

+ Anton Koritnik

8. januarja je v 76. letu starosti umrl **Anton Koritnik**. Rojen je bil na Brišah - Polhov Gradec. Med italijansko okupacijo je bil interniran na otoku Rab. Po vrnitvi je takoj vstopil k domobrancem in je bil v 42. četi Vrhniškega bataljona.

Po končani vojni je odšel v Vetrinje in tudi njegova dva brata Pavel in Jakob. Oba sta bila vrnjena in umorjena, kraj je neznan.

V Spittalu se je poročil z Dragico Mihelič. V zakonu se je rodil sin Anton. Leta 1950 je prišel v ZDA. Po upokojitvi je bolehal za težko boleznijo.

V pogrebnem zavodu se je Tabor poslovil z molitvijo. Ob krsti je bil postavljen domobranski prapor. Želja Antona je bila, da so krsto nosili domobranci.

Dragi Anton, pogrešamo Te, naj Ti bo lahka ameriška zemlja, Tvoji ženi in sinu z družino pa naše iskreno sožalje.

Tabor DSPB-Cleveland

+ Alojzij Petrič

27. januarja je umrl v starosti 80 let **Alojzij Petrič**. Rojen je bil v vasi Črnce, župnija Sv. Gregor. Doma zapušča brate in sestre. Takoj po ustanovitvi vaških straž je vstopil v njihove vrste in se umaknil na Turjak. V domobranske vrste je takoj vstopil in je bil podnarednik na Pijavi Gorici.

Ob koncu vojne se je umaknil v Vetrinje in se kmalu tudi tam poročil z Ani

Jaklič. V zakonu so se rodili trije dečki in dve deklici. Tu v ZDA si je ustvaril prijeten dom. Toda kmalu po upokojitvi je zbolel. Bil je član Tabora in več let je tudi sodeloval v upravnem odboru. Vedno je spoštoval domobransko geslo: „Bog, Narod, Domovina.“

Tabor se je z molitvijo in pesmijo poslovil v pogrebni zavodu. Ob krsti je bil postavljen domobranski prapor.

V miru počivaj tu v ameriški zemlji, družini pa naše sožalje.

Tabor DSPB-Cleveland

+ Damijan Zabukovec

4. februarja je umrl v Country Place v 78. letu starosti **Damijan Zabukovec**. Rojen je bil na Krki na Dolenjskem. Pridružil se je vaškim stražam. Po padcu Turjaka je z drugimi nastopil pot v Kočevje. Ker ni bil pod orožjem, je bil dodeljen v delavski bataljon. Le nemški napad je napravil zmedo in ves delavski bataljon se je razbežal s partizani vred. Tako je prišel v Ljubljano in takoj vstopil k domobrancem. Bil je na posadki na Notranjskem - Rakek, Logatec.

Po vojni se je umaknil v Vetrinje. Tam se je poročil z Lojzko Kozelj. V zakonu so se rodile tri deklice. V ZDA je prišel 1950. Bil je član Tabora.

Člani Tabora so se od njega poslovili z molitvijo v pogrebni zavodu. Domobranski prapor je stal ob krsti.

Pogrešali te bomo, Damijan. Počivaj v miru tu v ameriški zemlji, družini pa naše sožalje.

Tabor DSPB-Cleveland

+ Silvo Lipušček

V soboto, 19. februarja t. l., nas je nenadoma zapustil veliki prijatelj, soborec Silvo. Vse, ki smo ga imeli radi, je globoko zadela nepričakovana novica.

Silvo je bil rojen 27. decembra 1920 v Ljubljani, Trnovo. Sin zavedne in verne družine v tej močno aktivni fari, je že v svoji zgodnji mladosti sodeloval v verskih organizacijah in prosvetnem društvu. Bil je med izbrano vrsto orodnih telovadcev prosvetnega društva Trnovo in pevec — odlični solist — pri cerkvenem zboru.

Ko je med okupacijo komunistična partija začela z uboji pod spretno maskirano pretvezo OF, je Silvo z mnogimi drugimi Trnovčani kmalu spoznal nastavljeno zanko. Jasno je vedel, kje je njegovo mesto.

Bil je domobranec na Rakeku. Odločen proti nasilju komunizma in okupatorja, vedno družaben, vesel in poln pesmi, zato priljubljen med fanti.

Kjer je bila pesem, je bil Silvo, kjer je bil Silvo, je bila pesem.

V jeseni 1944 ga je zasledoval Gestapo za v internacijo v Dachau, zato se je s prijateljem Zupancem umaknil na Primorsko k domobrancem, pa tudi tam so mu sledili komunistično-nacistični agenti, kjer se je večkrat čudežno rešil.

Po vojni je ostal na Primorskem, kjer ga potem srečamo v taborišču Eboli, Forli, Serviglianu, v Senigaliji, kjer je bil soustanovitelj in neumorni član emigrantskega pevskega zbota EPZ. Bil je tudi član igralske družine — pravi umetnik dovršenega nastopa.

V letu 1948 se je izselil preko Bagnolia v Argentino v Buenos Aires, San Justo. Poročil se je z Ljubo Kocjanovo. V srečnem zakonu sta vzgojila tri lepe, zavedne hčerke. Kmalu po prihodu v novo domovino sta z marljivo in izredno vestno ter zvesto družico odprla urarno, trgovino in delavnico, katera je poznana ne le v okolju, temveč v vsej slovenski skupnosti v Argentini kot vestna, cenjena trgovina. Menda je ni bilo tombole, ali prireditve s srečolovom, da ne bi bilo cenjenega daru „urarne Lipušček“.

Pokojni Silvo je bil v Argentini ustanovni član pevskega društva „Gallus“ in njegov dolgoletni predsednik. Z moškim oktetom „Vasovalci“ so izdali prve plošče slovenske narodne pesmi v Argentini. Bil je tudi aktivni član Slovenskega planinskega društva SPD v Bariločah. Neumorni član Našega doma v San Justu, društva Tabor in podporni član Rožmanovega zavetišča z darovi, za katere je le Bog vodil seznam.

Rad je zahajal na vse številne slovenske prireditve v naši skupnosti, pomagal z delom in gmotno. Bil je s svojo lepo, zavedno družino eden močnih stebrov naše slovenske skupnosti v Argentini, globoko veren in zvest Sloveniji do konca.

Prepričani smo, dragi naš Silvo, da te je Gospodar življenja sprejel z bogatim plačilom kot svojega zvestega služabnika.

Naj Ti bo lahka zemlja nove domovine, ki nam je dala svobodo in kruha.

Naše doživeto sožalje Tvoji dobri, žalujoči soprogi, hčeram in vsem Tvojim dragim.

Borci in Rožmanov dom

+ Lojze Koračin

30. oktobra 1993 je v Castelarju pri Buenos Airesu umrl gospod Lojze Koračin, rojen v Semiču 20. maja 1926.

Prepričan protikomunist se je pridružil domobrancem v Višnji gori in je bil dober borec.

Soborci in prijatelji ga bomo ohranili v lepem spominu.

Žalujočim naše iskreno sožalje!

+ Evgenija Bizjak, vdova Golob

21. januarja je umrla v San Martinu pri Buenos Airesu ga. Evgenija Bizjak por. Golob. Bila je rojena v Trstu leta 1908 in se je rodbina po koncu prve svetovne vojne preselila v Maribor, kjer je dokončala učiteljsiše in službovala po raznih krajih Slovenije.

Kot zavedna protikomunistka se je pridružila 1945. leta beguncem in po krajšem bivanju v Italiji prišla v Argentino.

Vsi znanci bomo „dično“, kakor smo jo poznali, ohranili v lepem spominu.

Naj ji bo lahka argentinska zemlja, preostalim žalujočim naše občuteno sožalje.

ZA ZGODOVINO

KRONIKA DOBROVSKE FARE

(Zapiski župnika č. g. J. Klopčiča)

1. Župnišče zasede italijanska vojska

Ob razpadu jugoslovanske vojske v velikem tednu 1941 je v župnišču nastala tišina. Ko so v začetku aprila odšli jugoslovanski vojaki 45. planinskega polka (po večini Gorenjci), je ostalo župnišče prazno. Na velikonočno soboto popoldne, ko sem v Šmartni blagoslavljal velikonočna jedila, sem videl prve italijanske vojake. Ko sem na velikonočni ponedeljek prišel od maše, mi prideta nasproti dva vojaka: eden je bil vojaški kurat p. Agostino Tuffo, dominikanec iz milanske province. Bil je dober duhovnik, najboljši od kuratov, s katerimi sem imel pozneje opravka. Za silo sva se sporazumela z latinščino. Poslan je bil, da pripravi stanovanje za vojake. Ker sem se mogel edino jaz z njim sporazumeti, sem moral iti z njim, da mu pomagam. Najprej jima je seveda padla v oči velika stavba — župnišče. Takoj sem jim moral dati na razpolago tri sobe za oficirje. Obljubili so vse plačati, kar so tudi storili. V drugo nadstropje so hoteli vseliti vojake. Ko sem častnikom, ki so prišli v teku dneva, pojasnil, da zaradi ropota ne bodo mogli spati, so se zadovoljili s tem, da sem za vojake dal prostor na hlevu v senu, v šupo so spravili konje, opremo pa na skedenj. V župnišču je bilo mirno, ker so tja zahajali samo častniki in

njihovi slugi. Ker sem skedenj potreboval za rezanico, sem jim v zameno ponudil magacin, kjer so bili še razni zaboji od municije in druge opreme bivše jugoslovanske vojske. Ta prostor smo izpraznili in vse zanesli v 2. nadstropje v sobo nad knjižnico. Vojaštvo je pripadalo neki sanitetni grupi divizije Re. Povečini so bili doma v okolici Benetk. Med njimi je bilo tudi nekaj goriških Slovencev. Bili so veseli, prijazni in smo se dobro razumeli.

Za najemnino so mi za ves čas in za vse prostore plačali 455.50 din, v italijanski valuti 136.65 lir. Oficirji so plačali od sobe po 3 lire.

Zjutraj 13. maja so odšli. Že popoldne pa so prišli vojaki CC NN 55 Bataglione d'assalto (fašisti). Zasedli so šupo, dve tretjini živinskega hleva, ves prostor na hlevu, v župnišču pa drugo nadstropje in tri sobe za oficirje. Poleg tega je bil tu kurat Perugini don Gerdamo, ki je stanoval v župnišču od 15. maja do 23. avgusta 1941. Hotel sem mu ustreči, pa sem se kasneje hudo kesal. Bil je slab duhovnik. Rojen je bil na Češkem, pred vojno katehet v Tridentu. Dajal sem mu tudi zajtrk in je redno maševal kar v cerkvi. Če je bil zadržan, sem včasih vojaško mašo opravil namesto njega. Za ves čas mi je plačal 200 lir. Vojaki ga niso cenili. Rad je krogal z oficirji, za druge stvari pa mu je zmanjkovalo denarja. Nekoč je v svojo sobo ponoči pripeljal oficirje in njihove dame, a ker sem ga opomnil, da to ni prav, mi je to zelo zameril. Ko sem ga pozneje spet opomnil, naj v veži pred pisarno naredi mir (v njegovi navzočnosti so namreč zelo motili nočni mir), mi je tako zameril, da me ni več pozdravil. Tudi ko je odšel, se ni nič poslovil. Vojaki so bili nedisciplinirani. Kradli so mi drva. Kar naprej so jemali moj zapravljiček, ki je bil ravno prenovljen, a ko so ga razbili, sem ga moral dati sam popraviti in tudi plačati sem moral sam.

Njihov komandat je bil tenente colonello Musca (poitalijančeno ime iz Muha), trgovec iz Vidma (Udine). Bil je resen, dober častnik.

2. Pregnani duhovniki

Vtem so začeli prihajati k meni pregnani duhovniki. Prvi je prišel moj sošolec Erzin Leopold, župnik pri Sv. Križu pri Litiji. Bežal je pred Nemci v Ljubljano, potem sem ga poklical na Dobrovo. Prav tako sem poklical k sebi Kokelja Franca, župnika na Dobrovi pri Kropi, ki je ostal tu prav do konca vojne.

Ker so imeli laški oficirji zasedene sobe, sem šel h komandantu in ga prosil, da bi častniki odstopili sobe tem pregnanim duhovnikom. In ustregel mi je. Pozneje je prišel k meni za 14 dni upokojeni župnik Dolinar Janez, ki je nazadnje deloval kot upokojenec na Spodnjem Brniku v cerkljanski fari. Nekaj časa je bil zaprt v Mengšu, potem pa so mu dovolili oditi v domači kraj. Ker je bil domačin in je imel sorodstvo v Šmartnem, so mu tam preskrbeli stanovanje in je začel tam opravljati dušno pastirstvo. Konec julija se je vrnil iz Italije, kamor je bežal iz svoje župnije v Stari Oselici, Gogala Ivan. V

Ljubljani so mu nasvetovali Dobrovo, naj tam poprosi za stanovanje, ker se bodo začele šmarne maše. Rad sem ga sprejel. Na Dobrovi je ostal do druge polovice junija 1942, ko je odšel v Ljubljano, kjer je dobil stolni kanonikat s hišo. Konec oktobra 1941, ravno na dan svoje osemdesetletnice, je prišel g. Matija Mrak, častni kanonik in dekan starološki. Tu je ostal do 2. julija 1942. Zakaj je odšel in sicer ravno o pravem času, bom povedal kasneje. Med šmarnimi mašami je stanoval tukaj tudi g. Šušteršič Franc, ki je bil pregan iz župnije Sele, doma je bil iz Horjula.

V času, ko so stanovali v župnišču fašisti, smo zelo trpeli zaradi nemira, posebno ponoči. Poleg tega so mi delali škodo v župnišču, na vrtu, po travi, pri drveh. Če sem imel drvarnico zaklenjeno, so trgali deske in kradli drva. Ko sem se zaradi tega pritožil in so jim častniki to prepovedali, so jih kradli zadaj. Poleg dobre hrane, katero so takrat še imeli, so še vedno sami kuhali. Kupovali so krompir, meso, lovili ribe in pekli. Pri tem so rabili moja drva. Konje so pasli po njivah in jemali seno iz hleva, ker so hoteli imeti svoje konje lepe. Pa tedaj sem že sprevidel, da je vojska in sem se nehal razburjati.

Dne 23. avgusta so nekaj malega plačali in odšli.

3. Prihod financarjev

Financarji, obmejna straža, imenovani Guardia della frontiere so prišli že 13. avgusta. Kakih 500 vojakov se je kar naenkrat znašlo na dvorišču. Ker v župnišču zanje ni bilo prostora, so postavili šotore po travnikih in njivah. Takoj so začeli krasti krompir in sadje. Tako so pospravili velike količine jesenskega sadja. Škoda je bila velika. Komandant, neki major, kateremu sem se pritožil, me je hitro odslovil, rekoč, naj mu pokažem, kdo krade. Že takoj v začetku se je zgodilo tole: neke nedelje zvečer je šel delavec Končan Andrej, ki je stanoval pri meni, ker je bil prej moj hlapec, ob 10. uri v kaščo, kjer sem imel shranjeno suho meso. Opazil je, da se meso maje in da je eno okno odprto. Ko so prišli drugi, so ugotovili, da manjka meso in salame. Vse so zvlekli skozi okno s palico, na katero so zabili žebelj. Šel sem h komandantu s pritožbo pa sem zvedel, naj pokažem krivca. Ker so bili tedaj tudi fašisti še tu, sem tudi tem povedal, da mi doslej iz zaprtih prostorov še ni ničesar zmanjkalo, zato sem dolžil nove vojake, ki so šotorili na vrtu za kaščo. Ker je komandant vse moje pritožbe hladno zavrnil, sem se pritožil Visokemu civilnemu komisarju Emiliju Grazioliju. Posledica tega je bila, da me je komandant poklical k sebi, da zadevo poravna. Predložil sem mu cenitev občinskih cenilcev in ključarjev. Za vso škodo mi je plačal 376 lir. Ker v pritožbi nisem omenil drv, katera so vojaki posekali v cerkvenem gozdu, mi teh ni hotel plačati. Enkrat pozneje me je tenente poklical, da mi plača tudi drva. Ker pa mi je za deset kubičnih metrov drv ponujal 120 lir, sem se priklonil in odšel.

Večina vojakov, ki so v začetku prišli, je kmalu odšla naprej. Tu je ostala samo ena četa, ki je zasedla 2. nadstropje. Častniki so odšli po drugih hišah.

Tako smo nekaj dni živeli še dosti mirno. Kar naenkrat pa pridejo častniki in zahtevajo, da zanje odstopim dve sobi. Ker sem jim odgovoril, da tega ne morem, ker so sobe zasedene po duhovnikih beguncih, so rekli, da tako zahteva vojaška komanda in, če ne dam zlepa, bom moral zgrda. Obrnil sem se na g. škofa. Škof so mi poslali posebno pismo. Posredovat je prišel tudi dr. Lenček, ki je dobro govoril italijansko. Moral sem dati dve sobi nad kuhinjo. Sam sem se umaknil v pisarno, g. kaplan v zadnjo sobo svojega stanovanja, g. Kokelj v kaplansko sobo, g. dekan v mojo sobo, g. Gogala pa v škofovo sobo.

Vojaki so najprej kuhali na šolskem dvorišču. Oficirji so imeli svojo menzo najprej pri mesarju Suhadolcu, fašisti in zadnji vojaki pa pri Blažu. Podčastniki so imeli svojo kuhinjo pri Mostarju, deloma pa tudi v vojaški kuhinji. Ko je prišlo povelje, da morajo častniki in vojaki stanovati skupaj (ker se je začela oglašati OF), so vojaki predstavili svojo kuhinjo na župnijsko dvorišče, med svinjaki in župniščem. Vojaki so še nekaj časa hodili k Blažu, potem so jim začeli posebej kuhati v vojaški kuhinji, jedli pa so po svojih sobah.

Te financarje ali obmejno stražo so prvič zamenjali sredi januarja, drugič in zadnjič pa sredi februarja 1942, sredi marca pa so končno vsi odšli. Zadnja četa se je že zabarikadirala v župnišču. Bunkerje so imeli za hlevom, kjer je bila stalna straža. Zadnji komandant, neki kapetan, ki je bil sicer prijazen, je hotel imeti na razpolago tudi prostor za kantino. Da me niso nadlegovali, sem se bil že prej omejil na najnujnejši prostor. Tako sem jim moral polovico kašče odstopiti za ambulanto; s kantino so se pa vendarle morale zadovoljiti kar v veži, ker jim shrambe za hrano, katero so tudi zahtevali, nikakor nisem mogel odstopiti.

Pred odhodom so mi za vse prostore plačali 1870.70 lir, od tega pa sem moral plačati 881 lir za 525 kwh elektrike.

Po njihovem odhodu se je v župnišče spet naselil mir. Začeli smo spravljati v red. Barikade smo podrli, jame, ki so bile nekaki bunkerji, smo zasuli, na dvorišče, kamor so vojaki zaradi blata navozili kamenja in šodra, smo navozili zemlje in vse posejali s senom in deteljo. Zunanji videz je bil takoj lepši in v župnišču je bila zopet snaga. Vse to smo naredili, ker sem mislil, da smo se vojaštva za vedno znebili. Bridko sem se zmotil.

4. Karabinjerji

Pozimi 1941/42 so se začeli pojavljati prvi partizani. Ti so največ odgovorni za trpljenje, ki je sledilo. O delovaju OF (Osvobodilne fronte) je priloženo posebno poročilo (tega poročila, kakor tudi nobenega drugega, v tej kroniki nisem našel; opomba S.P.).

V začetku leta 1942 so prišli v Dobrovo karabinjerji, katere bo imelo dobrovsko ljudstvo še dolgo v slabem spominu. Karabinjerji so bili celo v Italiji sami slabo zapisani, kar so laški vojaki sami povedali. Najprej so zasedli staro zdravnikovo hišo, ki je bila last Jurija Tomšič iz Brezja.

Njihov prvi komandant je bil neki starejši marešalo. Bil je uvideven mož. Ljudje so ga imeli radi, tako da so šli zanj prosit, ko je bil prestavljen, da bi ostal. Za njim je prevzel komando brigadir Cosov (prepisan Slovenec iz Kos). Menda je znal slovensko, a govoriti ni hotel. Družino je imel v Postojni. Njemu zelo podoben je podbrigadir Walpreda, zelo zahrbtn človek. Eden najbolj zagriženih, hudoben in zvijačen je bil karabinjer Laimo, po rodu Siciljanec. Za ženo je imel Slovenko, doma iz Ajdovščine. Za streljanje ljudi ali za požiganje hiš je bil on prvi pripravljen. Zelo zagrižen je bil tudi karabinjer Morena. Njemu je nasedla Marica Rihar (Jeričevega Toneta hči). Nameravala sta se poročiti, pa ju je razpad Italije prehitel in Marica je morala sprejeti nezakonsko dete.

Oktobra 1942 je prevzel komando starejši marešalo, ki je bil bolj preudaren. Ta je ob razpadu Italijo vse orožje predal Vaški straži. Nekaj financarjev, ki so v začetku stanovali skupaj s karabinjerji, so bili nekoliko boljši, ker so bili tudi bolj izobraženi.

Konec februarja 1942 je bila Ljubljana zaprta z bodečo žico in zidanimi bunkerji na vseh prehodih. Kdor je hotel v mesto, je moral imeti od karabinjerjev posebno dovoljenje „*lascia passare*“. Tedaj se je začelo šikaniranje ljudi od strani karabinjerjev. Najlaže je dobil dovoljenje, kdor jim je kaj prinesel. Žalostno vlogo v tej dobi je igral bivši jugoslovanski orožnik Rudolf Kukurič. Služil je karabinjerjem in partizanom. V ječo je spravil veliko ljudi, dokler ni tudi sam odslužil in bil zaprt ter poslan v internacijo.

V začetku marca so bili odpeljani v internacijo prvi možje: Adamé, Martinov Jane iz Dobrove in Glavič iz Šujice.

5. Nastop partizanov

Partizani so začeli šariti že zgodaj spomladi. Vodil jih je krščanski socialist Franc Velkavrh, uslužben pri Vzajemni zavarovalnici in France Rihar, Kelnačev iz Gabrja. Med prvimi je odšel k partizanom mesar Franc Suhadole s svojimi tremi sinovi, vsi iz Dobrove. Občino je pod kontrolo Velkavrha vodil prejšnji organist, zdaj pa občinski tajnik Ivan Sadar. Ker je bilo dela vedno več, si je za pomočnika privzel Miklavca z Vrhovca in nekega Turnerja iz Ljubljane, oba somišljenika partizanov. K sreči vsi skupaj niso bili kaj pomembni, zato niso vlekli. Ljudje so bili tiho. Izmed faranov se jim je posrečilo premotiti nekaj delomrznežev, ki so pod partizansko oblastjo upali obogateti in dobro živeti. Karabinjerji in drugo vojaštvo so vse mirno gledali in se niso upali nič storiti. Zabarikadirali so se v župnišču in v karabinjerski postaji. Ljudstvo pri okupatorju ni našlo nobene zaščite. Pobjali so nedolžne ljudi ter uničevali premoženje mirnim prebivalcem. Po hišah so delali preiskave, zraven pa kradli vse, kar je bilo kaj vredno.

Prišel je mesec maj 1942. Tedaj so partizani napravili svoj prvi „vojaški podvig“. Pod Ambrožičevo hišo so v ozki dolini napadli italijansko vojaško

kolono. Več avtomobilov se je zvrnilo za cesto, precej vojakov je bilo mrtvih, kakih 25 pa ranjenih. Ko so opravili to „junaško“ delo, so se umaknili in poskrili, posledice pa so trpeli mirni ljudje. Pridrvelo je vojaštvo in zažgalo hišo pri Urbancu, ki spada že pod Polhov Gradec, in pri Logarju. Ti niso bili čisto brez krivde. Pozneje se je izvedelo, da so bili Logarjevi vsi prav vneti sodelavci OF-arjev. Ko je gorela hiša, so v ognju pokali patroni. V tem napadu je padlo tudi več partizanov, od katerih so jih nekaj odpeljali v Ljubljano, trije pa so pokopani na Dobrovi v grobu številka 396. Njihova imena niso znana.

Naslednjega dne se je privarilo vojaštvo. Prihajati so začeli zjutraj med šmarnicami. K maši je vabilo ob 5. zjutraj, skupaj je zvonilo ob 5.45, med povzdigovanjem je tudi pozvonilo. Po maši je šel g. Gogala obhajat Petra Ovna na Dobrovi št. 8 in je spet pozvonilo. Za to zvonjenje me je brigadir Cosov pozneje, ko so me zaprli, obtožil, da smo tako dajali znamenja partizanom, da prihajajo vojaki. Jaz sem šel po maši kmalu domov, gg. Gogala in Kokelj pa sta še ostala v cerkvi. Z njima je bil tudi takratni organist Aleš Šimenc. Ko so prišli iz cerkve, so jih ustavili karabinjerji in jih odpeljali v zapor, spotoma pa so vzeli tudi zdravnika dr. Puca. Zdravnik je bil v postelji, ker je imel influenco. Zaprli so jih na karabinjerski postaji v majhen prostor, ki je bil malo prej nanovo ometan, zato je bil omet še svež. Ta „luknja“ je bila dolga 4 metre, široka pa en meter in 30 cm. Tu je bilo zaprtih 19 moških in fantov. Naj jih nekaj naštejemo: prvi so bili neki moški iz Tomačevega, ki so prišli v Graben po steljo. Tam jih je dobilo vojaštvo in jih imelo za partizane. Ko bi o pravem času prišel voznik s konji, bi jih verjetno postrelili. Tako so jih zaprli, jih tam držali od četrtega do nedelje. Ko so se prepričali, da je res, kar so trdili, so jih izpustili. Prvi večer so vse prijete silno pretepli. Poleg teh so bili zaprti še naslednji: Bricelj iz Dobrove, Kramarjev Lojze, Berlinov Miro iz Stranske vasi, zidar Valentin Marinko iz Stranske vasi, Prekov Johan iz Šujice, zobotehnik Kumar, Vampelj Vinko in Glavič — vsi iz Šujice. Glaviča so imeli karabinjerji še posebej na piki, čeprav je bil resen in pošten mož. Dalje so bili zaprti: Suhadolc Ivan, mesar na Vrhovcih, Vidmar Anton, trgovec ravnotam. Vseh skupaj je bilo v tistem majhnem prostoru tisto prvo noč zaprtih 24 moških. Gospoda Kokelja in zdravnika so potem izpustili še prvi večer, gospoda Gogala pa so čez noč pridržali kot talca zame. Tedaj so že spoznali, da so prijeli Gogala namesto mene.

Drugo jutro, ko sem se vračal od maše, mi je prišel naproti karabinjer Laimo, ki je bil tiste dni posebn delaven, in me odpeljal v zapor; gospoda Gogala pa so potem izpustili. Aretiranci so me prvi hip zelo prestrašili, ker so mislili, da sem poslan, da jih spovem in pripravim na smrt, a ko so videli, da bom z njimi delil usodo, so se pomirili in začeli takoj spraševati, kako je zunaj. Povedal sem jim, da je vse mirno. Kljub temu smo vedeli, da smo talci; če bi tiste dni partizani še kaj napadli, bi nas „hrabra“ italijanska vojska enostavno postrelila. Vojaki se za partizani niso upali iti v gozd, ker so se jih bali in pa, ker so že takrat z njimi delali pod istim klobukom.

Prvo noč nas je v tistem prostoru spalo 19; kako — to je pa drugo vprašanje. Dvakrat na dan smo mogli opraviti telesno potrebo. Če je bilo komu treba to storiti izven določenega časa, je bil primoran to narediti kar v ječi. Zato so pa bili v naši „sobi“ tako lepi duhovi. To nedeljo nisem mogel maševati, ker sem moral ostati zaprt. Okrog desete ure brigadir vse odžene v vežo. Tu nastopi zelo resno in vsakemu pove njegov „greh“. Ker brigadir sam ni hotel govoriti slovensko, je namesto njega govoril finančar, neki Mario, ki se je za silo naučil slovenske govornice. Približno takole je govoril:

„Vi vsi bi morali biti streljani, ker pa je brigadir dober, zato vam kazni odpusti. Zahvalite se brigadirju, da z vami ne postopa, kakor bi po vojaškem zakonu moral.“ Nato je poklical vsakega posameznika in mu povedal, kaj je zagrešil. Nič posebnega nam ni mogel očitati.

(Sledi)

DAROVALI SO

TISKOVNI SKLAD TABOR

	v dol.	smrti Milka Pusta)	25
		Dr. Mate Resman	7
		Rudi Lekšan	5
		Rudi Merc	15
Rupnik Ivan, Kanada	7	Maks Jerič	3
Jože Kukovica	22	Milan Dovič	3
Petkovšek	22	Dr. Milan Pavlovčič	10
Lojze Starič	32	Branko Pogačnik	12
Lojze Starič	100	Karel Zajec	20
Jože Lah	2	Slavko Stepec	23
Milan Zajec (v spomin na		France Hren	50
Lojzeta Petriča)	50	Edi Vajder	12
Jože Kristanc in gospa (ob		Tone Medved	6
smrti Lojzeta Petriča)	25	Milan Dular	7
Ga. Vera Žnidaršič (v spom.		Karel Bojc (v spomin Lojzeta	
na Lojzeta Petriča)	20	Petriča in Irene Primožič)	30
Dragica Koritnik (v spomin		Vinko Vrhovnik in gospa	
na moža Toneta)	50	(v spom. očeta Lojzeta Gosarja)	20
Polde Župančič	10	Vinko Vrhovnik in gospa	
Marija Sladič	10	(ob smrti Lojzeta Petriča)	20
Jože Bojc in gospa	10	Pavla Dolinar	6
Ciril Pfeifer (ob 3. obletnici		Franci Rupnik	20

ZA ROŽMANOV DOM

v dol.

	v pesih
Ivan Mehle	20
Janez Jenko	15
Ob obletnici smrti Francičeve mame	
Družina Blazinšek	25
Namesto cvetja na grob Silvu Lipuščku	
Franc Fajfar in Tinca	50
Dr. Franc Luskar	200
Ob prvi obletnici smrti moža Vinka Brumna	
Ljudmila Brumen	100
V spomin na pok. sestro in svaka	
Jože Peternej	20
Cilka Peternej-Jurše	10
Č. g. Janez Malenšek	50
Č. g. Jože Škerbec	10

V spomin na Milka Pusta	
Ciril Pfeifer in gospa	25
France Hren	50

SOCIALNI SKLAD TABOR

Franjo Mejač	100
Miha Mejač	100
Marija Cofflet	100
V spomin na brata Zorka	
Franjo Mejač	50
Ivan Palčič (dar njemu iz Clevelanda)	200
France Hren	50
Katica Drew	20

SKLAD GEORGINA TOLSTOJ

France Mehle (kan dol)	1000
Jernej Zupan (USA dol.)	5

VAŽNO OPOZORILO UPRAVE IN UREDNIŠTVA

Začasne spremembe poštnih naslovov

Ker je inž. Anton Matičič obolel in iz zdravstvenih razlogov ne more opravljati svojega dela pri „Taboru“, obveščamo naše naročnike in sodelavce, da naj začasno pošiljajo

1. naročila, nakaznice in reklamacije na naslov:

Bogoslav Sustersic, Gral Vacca 988, (1686) Hurlingham, Buenos Aires, Argentina.

2. Vse dopise, članke in ostalo pošto na naslov:

Dušan Dimnik, A. Alvarez 2184, (1602) Florida, Buenos Aires, Argentina.

— — —

Ker je v prejšnji številki objavljeno ime g. Šušteršiča kot Bogoslav, prosimo vse, da od sedaj dalje napišejo Bogoslav, kar je popravljeno in pravilno.

VSEBINA

Ob obisku predsednika Kučana v Ameriki - <i>J. Bernik</i>	98
Zgubili smo duhovnega voditelja naše skupnosti v Argentini	103
Prelomni trenutek slovenske demokracije	104
Tako drugi... - <i>Pika</i>	105
Spominska plošča pobitim domobrancem - <i>C. Zajec</i>	106
Primorska in Benečija v II. svetovni vojni - <i>S. Skoberne</i> ...	112
Med žrtvami tudi pet bratov - <i>I. Zajdela</i>	114
Bos od Kranja do Roga - <i>Ciril Zajec</i>	115
Župniki - lastniki župnijskega imetja? - <i>Tone Brulc</i>	117
S ponosom reči smem: Slovenec sem! - <i>dr. E. Gobec</i>	122
Ivanki Primožič-Ireni - v spomin - <i>Nace Francič</i>	126
Milanu Zajcu	128
Občutje - <i>Rasto Verinov</i>	128
NAŠI MOŽJE	129
Poljub - <i>S. V...c</i>	133
Po letih molka - <i>S. V.</i>	134
NAŠI MRTVI	135
ZA ZGODOVINO - Kronika dobrovske fare - <i>J. Klopčič</i> ..	138
DAROVALI SO	144

NAŠA NASLOVNA SLIKA:

Naš slovenski narod je pod vodstvom generala Leona Rupnika postal svetel zgled vsemu svobodoljubnemu človeštvu, ker mu je preko boja, pa tudi preko mučeniške smrti svojih domobrancev o pravega časa pokazal pravo pot. Tega se je takrat naš narod že zavedal. Tudi pristočno narodno čutenje je prišlo svobodno do izraza v tistih groznih revolucionarnih letih. — Prestolna Ljubljana je takrat na dan 29. junija 1944 na mogočnem plebiscitarnem taboru obsodila komunistično krvavo revolucijo. Kljub okolnostim, ki so bile vse protivne, se je tega dne svobodno zgrnilo na Kongresni trg in park pred Zvezdo čez 30.000 ljudi ter za svojim dičnim domobranstvom gromko izpovedalo svojo zvestobo **BOGU - NARODU - DOMOVINI.**

Hurlingham
Sucursal
Correo
Argentino
(Bs. As.)

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 1596

FRANQUEO PAGADO
Concesión N° 2619